

ΜΑΟ ΤΣΕ ΤΟΥΓΚ

Τ Ε Χ Ν Η

ΚΑΙ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

ΜΝΗΜΗ

ΜΑΟ ΤΣΕ ΤΟΥΓΚ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

ΜΝΗΜΗ

ΜΑΟ ΤΣΕ ΤΟΥΓΚ

Τ Ε Χ Ν Η

ΚΑΙ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΜΝΗΜΗ

ΕΙΝΑΙ Η ΤΡΙΤΗ ΦΟΡΑ ΜΕΣΑ Σ' ΕΝΑ ΜΗΝΑ πάλι συγκεντρωνόμαστε. * Μερικές δεκάδες συντρόφων—άλλοι τους μέλη του κόμματος κι άλλοι όχι—μίλησαν σοφά. Μ' έναν κοινό σκοπό— την αναζήτηση της αληθείας—, είχαμε συζητήσεις κι ο καθένας ανάπτυξε την άποψη του έτσι ώστε να μπορέσουμε να πλατύνουμε τον όριζόντά μας και να συγκεκριμενοποιήσουμε το πρόβλημα του καλλιτεχνικού και λογοτεχνικού μας κινήματος.

Η συζήτηση μας πρέπει να έχει για βάση τις πραγματικότητες κι όχι τους έτοιμους απ' τα πριν δρισμούς. Αν προσπαθούσαμε να καθορίσουμε την κατεύθυνση του λογοτεχνικού κινήματος και το κριτήριο των διαφόρων αντιλήψεων σύμφωνα με τους δρισμούς των χειριδίων τότε θα τραβούσαμε λαθεμένο δρόμο. Σά μαρξιστές, πρέπει να ξεφορτωθούμε τους άφηρημένους δρισμούς, ν' αναλύσουμε τα αντικειμενικά γεγονότα και να βρούμε τις αρχές και τη μέθοδο που είναι κατάλληλες για τη λύση ενός προβλήματος. Έτσι και μπρός στο πρόβλημα του λογοτεχνικού κινήματος πρέπει με τον ίδιο τρόπο να προχωρήσουμε.

Ας αναρωτηθούμε πριν απ' όλα ποιά είναι τα σημερινά γεγονότα. Νάτα: ο αντιστασιακός πόλεμος, από πέντε τώρα χρόνια, της Κίνας έναντι του γιαπωνέζικου ιμπεριαλισμού· ο παγκόσμιος αντιφασιστικός πόλεμος· η αμφίβολη στάση απέναντι στους γιαπωνέζους κ' η καταπίεση του λαού απ' τους Κινέζους μεγαλοκτηματίες και καπιταλιστές· η ανεχτίμητη συμβολή που πρόσφερε στην υπόθεση της επανάστασης το λογοτεχνικό επαναστατικό κίνημα της

* Η μελέτη αυτή παρουσιάστηκε αρχικά σαν εισήγηση σε συγκέντρωση διανοομένων στο Γιενάν το Μάη του 1942.

«4 του Μάη» * και τα λάθη που γίνηκαν μέσα σε 23 χρόνια ή αντιγιαπωνέζικη δημοκρατική βάση που αποτελείται από την "Ογδοη κι από τη Νέα Τέταρτη στρατιά" ο σημαντικός αριθμός λογοτεχνών και καλλιτεχνών που ερχονται μαζί τους ή διαφορά ατμόσφαιρας κι αποστολής μεταξύ των διανοομένων ** των περιφερειών της βάσης *** και των διανοομένων της μεγάλης ένδοχώρας τέλος οι διχογνωμίες ανάμεσα στους διανοομένους—αυτές είναι οι υπάρχουσες πραγματικότητες και τα αναμφισβήτητα γεγονότα. Πρέπει να τα μελετήσουμε όπως ακριβώς είναι.

Ποιό είναι λοιπόν το κυρίαρχο πρόβλημα; Νομίζω ότι είναι κυρίως να δουλεύουμε για τη μάζα και να βρούμε τα μέσα για να πετύχουμε αυτό το σκοπό. Αν δεν κατορθώσουμε να λύσουμε το πρόβλημα αυτό ή αν δεν μπορέσουμε να το δώσουμε μια ικανοποιητική λύση, υπάρχει ο κίνδυνος να δώσουμε να δημιουργείται μια δυσαναλογία ανάμεσα στη λογοτεχνική και καλλιτεχνική δουλειά μας απ' την μια και την αποστολή και τις συνθήκες που βρισκόμαστε από την άλλη. Θα προσπαθήσω λοιπόν να δώσω μερικές εξηγήσεις πάνω στο θέμα αυτό και πάνω σε μερικά σχετικά προβλήματα.

* Στις 4 του Μάη 1919 ο κινέζικος λαός ξεσηκώθηκε έναντι των προσπαθειών των Γιαπωνέζων Ιμπεριαλιστών να κατακτήσουν την Κίνα, χτυπώντας παράλληλα και τους πράκτορες τους στην κυβέρνηση. Το κίνημα είχε μεγάλη σημασία στον τομέα της παιδείας όπου κατόρθωσε να επιβάλει τη μιλούμενη λαϊκή γλώσσα σε γλώσσα του κράτους και σημείωσε την άρση ενός μεγάλου διανοητικού απελευθερωτικού ρεύματος.

** (1) συγγραφέας λέει «εργάτες της διανόησης» ή «εργάτες της λογοτεχνίας» κι όχι «διανοομένοι».

*** Έννοεί τις περιοχές που κατείχε ο λαϊκός στρατός σε αντίθεση με την υπόλοιπη Κίνα που κατείχε ο Τσάγκ Κάι - Σέκ ή οι Γιαπωνέζοι.

I

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΡΩΤΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΓΙΑ ΠΟΙΟΝ προορίζουμε τη λογοτεχνία και την τέχνη μας.

Μοιάζει ότι οι σύντροφοι που βρίσκονται στις περιοχές της αντι-γιαπωνέζικης βάσης και που ρίχνονται στην τέχνη ή στη λογοτεχνία έχουν λύσει το πρόβλημα αυτό. Στην πραγματικότητα πολλοί είναι αυτοί που δεν απόκτησαν ακόμα μια ακριβή και καθαρή ιδέα του προβλήματος κ' έτσι βρίσκουμε στα έργα τους, στο συναίσθημα τους, στη δράση τους, στη γνώμη που εκφράζουν για τη λογοτεχνική και καλλιτεχνική μας κατεύθυνση, μια διαρκή απόσταση από τις ανάγκες της μάζας και μια οδυσιαστική αγνοία των αναγκών του αγώνα. Είναι βέβαιο ότι, ανάμεσα στους διανοομένους που παίρνουν μέρος στο μεγάλο απελευθερωτικό πόλεμο, υπάρχουν στοιχεία δολοφονιστικά, ακόμα και κατάσκοποι, πράκτορες του εχθρού ή της μυστικής αστυνομίας του Κομμουντάγκ. Αλλά, πέρα από τα στοιχεία αυτά, όλοι δίνονται στην πραγματοποίηση μιας μεγά-

λης κοινής δουλειάς και χάρη σ' αυτούς ή λογοτεχνική, θεατρική, μουσική και καλλιτεχνική μας προσπάθεια γνώρισε άποτελέσματα σημαντικά. Οί λογοτεχνικοί και καλλιτεχνικοί αυτοί εργατες—αυτοί που άρχισαν τη δουλειά τους μετά από τον αντιστασιακό πόλεμο κι αυτοί που την είχαν ήδη άρχίσει καιρό πριν—κατόρθωσαν, ξεπερνώντας πολυάριθμες δυσκολίες, ν' άσκησουν, με τα έργα τους, μιάν άναμφισβήτητη επίδραση πάνω στις μεγάλες μάζες. Τότε, θα μου πείτε, γιατί να κάνουμε παρατηρήσεις στους σύντροφους; αυτούς επειδή δεν έχουν μιá άκριβή και ξεκαθαρισμένη στάση απέναντι στο πρόβλημα που μπήκε παραπάνω, δηλαδή για ποιόν πρέπει να γίνονται οι τέχνες κι ή λογοτεχνία; Κι απαντώ: Είναι δυνατό οι σύντροφοι αυτοί να πιστεύουν ακόμα ότι ή επαναστατική τέχνη και λογοτεχνία δεν είναι για τó λαό και τις πλατιές μάζες αλλά για τους έκμεταλλευτές και τους καταπιεστές;

Γιατί υπάρχει μιá τέχνη και μιá λογοτεχνία για καταπιεστές κι έκμεταλλευτές. Η τέχνη κ' ή λογοτεχνία που γίνηκαν για τους μεγαλοκτηματίες είναι φυσικά φεουδαρχικές όπως φεουδαρχικές ήταν τόν παλιό καιρό των φεουδαρχών. Ακόμα και στις μέρες μας αυτή ή τέχνη κι αυτή ή λογοτεχνία άσκούν στην Κίνα μιá μεγάλη επίδραση. Η τέχνη κ' ή λογοτεχνία που δημιουργήθηκαν για την άστική τάξη δεν είναι άλλο πράγμα από την τέχνη και τη λογοτεχνία της άστικής τάξης, όπως τó τόνιζε ο Λου-Σιν* σάν χτυπούσε μερικούς ανθρώπους που έμοιαζαν του Λιάγκ Σε-Ισιού: «'Αν κ' ισχυρίζονται ότι ή τέχνη κ' ή λογοτεχνία δεν αναγνωρίζουν τάξεις, στην πραγματικότητα υπερασπίζονται την τέχνη και τη λογοτεχνία της άστικής

* Ο μεγαλύτερος συγγραφέας της περιόδου που άρχίζει με τó κίνημα του 1919 και τελειώνει με τó θάνατο του στα 1936, στάθηκε ο πρωτοπόρος κινέζος στοχαστής που σήμερα ακόμα έξασκει επίδραση κυρίαρχη πάνω στις νεότερες γενεές του τόπου του.

τάξης κι άγωνίζονται εναντίον της τέχνης και της λογοτεχνίας του προλεταριάτου».

Υπάρχουν ακόμα μιá τέχνη και μιá λογοτεχνία για τόν ιμπεριαλισμό. Ο Ιαχό Ισδ-γιέν κι ο Τσάγκ Ζέ-πύγκ είναι συγγραφείς του είδους αυτού. Πρόκειται γι' αυτό που έμεις ονομάζουμε παιδεία της σκλαβιάς, ή λογοτεχνία κ' ή τέχνη της σκλαβιάς. Υπάρχει επίσης ενός άλλου είδους λογοτεχνία προορισμένη για τά όργανα της Εϊδικής Ύπηρεσίας* που είναι αυτό που λέμε ή λογοτεχνία της Εϊδικής Ύπηρεσίας. Η λογοτεχνία αυτή είναι φαινομενικά «πολύ επαναστατική» μά, στην πραγματικότητα, δεν ξεφεύγει απ' τις τρεις κατηγορίες που κατονομάστηκαν παραπάνω. Για μάζ, ή τέχνη κ' ή λογοτεχνία δε δημιουργούνται για τά είδη του ανθρώπων που μόλις είπαμε, μά δημιουργούνται για τó λαό. Είπαμε ήδη ότι, στο σημερινό σημείο των πραγμάτων, ή νέα κινέζικη κουλτούρα είναι ή κουλτούρα του λαού και των μαζών που τó προλεταριάτο οδηγεί στον άγώνα ενάντιον της ιμπεριαλιστικής και φεουδαρχικής παιδείας. Αυτό που άληθινά άνήκει στο λαό πρέπει υποχρεωτικά να οδηγείται από τó προλεταριάτο. Αυτό που οδηγείται από την άστική τάξη δεν μπορεί ν' άνήκει στο λαό. Η νέα λογοτεχνία κ' ή νέα τέχνη του νέου πολιτισμού έτσι φυσικά είναι. Δεν αποκλείουμε τη χρησιμοποίηση των παλιών μορφών της φεουδαρχικής και της άστικής τάξης, μά οι μορφές αυτές θ' αλλάζουν μες στα χέρια μας χάρη στην εισδοχή νέων στοιχείων προορισμένων να εξυπηρετήσουν τó λαό και την επανάσταση.

Μά τί είναι ο λαός κ' οι μάζες; Είναι ένα κοινό που περιλαμβάνει τά 90% του πληθυσμού: εργατες, άγρότες, στρατιώτες και μικροϊδιοκτήτες. Έτσι ή λογοτεχνία κ' ή τέχνη μας προορίζονται πρώτα για τους εργατες—την τάξη που οδηγεί την επανάσταση—, δεύτερο για τους άγρότες—

* Η μυστική άστυνομία του Κομμουντάγκ.

πού είναι ὁ πιὸ ἀποφασισμένος κι ὁ πιὸ πολυάριθμος σύμμαχος στρατὸς τῆς ἐπανάστασης—, τρίτο γιὰ τοὺς ἐνοπλοὺς ἐργάτες κι ἀγρότες, δηλαδή γιὰ τὴν Ὀγδοῦν καὶ τὴ Νέα Τέταρτη στρατιὰ καὶ τ' ἄλλα σώματα πού εἶναι βγαλμένα ἀπὸ τὸ λαό— κύριες δυνάμεις τοῦ ἀγώνα μας—, τέταρτο γιὰ τοὺς μικροῖδιοχτῆτες γιατί εἶναι κι αὐτοὶ σύμμαχοι μας κ' ἱκανοὶ νὰ συνεργαστοῦν μαζί μας γιὰ πολὺν καιρὸ. Οἱ τέσσερις αὐτὲς κατηγορίες ἀποτελοῦν τὴν πλειοψηφία τοῦ κινεζικοῦ λαοῦ, εἶναι οἱ μεγάλες μάζες τῆς Κίνας. Ὅσο γιὰ τὴν τάξη τῶν μεγαλοχρηματιῶν καὶ τῶν ἀστῶν πού ἀγωνίζονται ἀκόμη στὸν ἀντιστασιακὸ πόλεμο, πρέπει νὰ τὴν φέρουμε κοντὰ μας. * Μ' αὐτοὶ καταδικάζουν τὴν δημοκρατία τῶν μεγάλων μαζῶν. Ἐχουν τὴν ἰδιαίτερη λογοτεχνία ὅπως καὶ τὴν τέχνη τους. Καθὼς οἱ δικές μας δὲ γίνθηκαν γι' αὐτούς, τίς ἀρνιοῦνται.

Ἡ τέχνη μας, ἡ λογοτεχνία μας πρέπει λοιπὸν νὰ δημιουργοῦνται γιὰ τίς τέσσερις κατηγορίες πού ἀπαριθμήσαμε καὶ πού οἱ πιὸ σημαντικὲς εἶναι οἱ ἐργάτες, οἱ ἀγρότες κ' οἱ στρατιῶτες. Ὅσο γιὰ τοὺς μικροῖδιοχτῆτες, λιγότερο σημαντικοὶ ἀριθμητικά, εἶναι σχετικὰ λιγότερο ἀποφασισμένοι καὶ λιγότερο σταθεροὶ στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἐπανάσταση ἀλλὰ μαζί πιὸ μορφωμένοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἔτσι οἱ τέχνες καὶ τὰ γράμματα μας προορίζονται πρωταρχικὰ γιὰ τοὺς ἐργάτες, τοὺς ἀγρότες καὶ τοὺς στρατιῶτες κ' ὕστερα γιὰ τοὺς μικροῖδιοχτῆτες. Κι ὅμως ἓνα μέρος τῶν συντρόφων μας δὲν ἔδειξαν ἀκόμα καθαρὰ τίς σχετικὲς προθέσεις τους. Θεωρητικὰ (μὲ τὰ λόγια), οἱ διανοούμενοι αὐτοὶ ποτὲ δὲ θεώρησαν τοὺς ἐργάτες, τοὺς ἀγρότες καὶ τοὺς στρατιῶτες σὰ λιγότερο σημαντικοὺς ἀπὸ τοὺς μικροῖδιοχτῆτες. Ἀλλὰ πρακτικὰ (στὴ δράση τους) μήπως δὲ θεώρησαν τοὺς μικροῖδιοχτῆτες σὰν πιὸ σημαντικοὺς ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ πού ἐπέμεναν στὴ μελέτη

* Τὸ κείμενο γράφεται τὸ 1942, τὸν καιρὸ ἑνὸς ἀγώνα πού ἀγκάλιαζε πλατιὰ στρώματα καὶ κάτω ἀπὸ συνθήκες ἰδιότυπες τῆς κινεζικῆς κατάστασης.

τῶν διανοουμένων, στὴν ἀνάλυση τῆς ψυχολογίας τους, γιὰ νὰ τοὺς περιγράψουν καὶ γιὰ νὰ ὑπερασπιστοῦν τίς ἀδυναμίες τους μὰ δὲ σκέφτηκαν νὰ ὀδηγήσουν τοὺς διανοούμενους αὐτούς—πού βγαίνουν ἀπὸ τὴν τάξη τῶν μικροῖδιοχτητῶν—ὥστε νὰ τοὺς φέρουν κοντὰ μας γιὰ νὰ πλησιάσουν τοὺς ἐργάτες, τοὺς ἀγρότες καὶ τοὺς στρατιῶτες, γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὸν ἀληθινὸ ἀγώνα καὶ γιὰ νὰ εἶναι οἱ ἐκπρόσωποι κ' οἱ ἐκπαιδευτὲς τῶν ἐργατῶν, τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν. Πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ πού, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι ἔρχονται ἀπὸ τὴν τάξη τῶν μικροαστῶν (κ' εἶναι διανοούμενοι), ἀρκοῦνται στὸ ν' ἀναζητοῦν τοὺς φίλους τους ἀποκλειστικὰ ἀνάμεσα στοὺς διανοούμενους καὶ δὲν κάνουν ἄλλο τίποτα ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς μελετοῦν καὶ νὰ τοὺς περιγράψουν. Ἄν ἡ θέση τους ἦταν θέση ἑνὸς προλετάριου ἢ δουλειά τους θὰ ἦταν δικαιολογημένη. Μ' ἀντίθετα ἡ θέση τους εἶναι θέση ἑνὸς μικροαστοῦ καὶ τὰ ἔργα τους ἔκφραση ἀτομικῆ τῆς μικροαστικῆς τάξης. Ἐκδηλώσεις παρόμοιες βρίσκουμε σ' ἔργα καλλιτεχνικὰ καὶ λογοτεχνικὰ μ' ἀρκετὰ μεγάλη σημασία. Οἱ συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες αὐτοὶ συμπαθοῦν ζωηρὰ τοὺς διανοούμενους πού ἔρχονται ἀπὸ τὴν μικροαστικὴν τάξη καὶ φτάνουν μέχρι στὸ νὰ ἐνθαρρύνουν τὰ ἐλαττώματα τῆς τάξης αὐτῆς. Ὅσο γιὰ τοὺς ἐργάτες, ἀγρότες καὶ στρατιῶτες, ἐπαφὴ μαζί τους δὲν ἔχουν, οὔτε κατανόηση, φιλία καὶ προσοχὴ γι' αὐτούς. Εἶναι δηλαδή ἀνίκανοι νὰ τοὺς περιγράψουν ἢ, κι ὅταν ἀκόμα τοὺς περιγράψουν, οἱ ἥρωες τους ἔχουν ντυθεῖ σὰν ἓνας ἐργάτης, ἓνας ἀγρότης ἢ ἓνας στρατιώτης μὰ τὸ πρόσωπο τους εἶναι ἑνὸς μικροαστοῦ. Γιὰ μερικές τους ἀπόψεις ἀγαποῦν καὶ τοὺς ἐργάτες, ἀγρότες καὶ στρατιῶτες, ὅπως ἀγαποῦν καὶ τὴν πρωτοπόρα ὀμάδα τῶν τάξεων αὐτῶν. Μὰ, σ' ἄλλες τους ὄρες καὶ γι' ἄλλους λόγους, δὲν ἀγαποῦν τὰ συναισθήματα καὶ τίς χειρονομίες τους, δὲν ἀγαποῦν τὴ λογοτεχνία καὶ τὴν πρωτόγονη τους τέχνη (ὅπως τίς ἐφημερίδες τοῦ τοίχου, ζωγραφιές, τραγούδια, λαϊκὰ παραμῦθια, γλῶσσα κ.τ.λ.). Καμιὰ φορὰ πάλι ἀγαποῦν ἀκόμα καὶ τὰ

πράγματα αυτά, από άπλή περιέργεια, για να σπολίσουν τα δικά τους έργα ή και μόνο γιατί τους άρέσει να μαζεύουν πράγματα ξεπερασμένα. Άλλες φορές πάλι δίχως προσήματα τα αφήνουν για χάρη άντικείμενων της τάξης των διανοούμενων, της μικροαστικής τάξης, άκόμα, καθαρά και ξάστερα, της άστικής τάξης. Στο βάθος της, ή ψυχή των σύντροφων αυτών είναι ενός μικροαστού βασιλιά. Γι' αυτόν άκριβώς το λόγο καταλαβαίνουμε καλά ότι το ρώτημα για ποιόν γίνονται οι τέχνες και τα γράμματα μας δέν έχει άκόμα, τουλάχιστο με σαφήνεια και ξαστεράδα, λυθεί.

Αυτό είναι άληθινό όχι γι' αυτούς που μόλις έχουν φτάσει στο Γιενάν* μ' άκόμα και γι' αυτούς που χρόνια πολλά πήραν μέρος στη δουλειά του μέτωπου, στη βάση της Όγδοης και στη βάση της Νέας Τέταρτης στρατιάς. Για να μπορέσει το ρώτημα αυτό να ξεκαθαριστεί ξάστερα κι ουσιαστικά μες στον καθένα θα χρειαστεί μια μακρόχρονη άσκηση, άς πούμε όχτώ με δέκα χρόνων. Άλλά, όσο μακριά κι αν είναι ή περίοδο αυτή, πρέπει το ρώτημα να το λύσουμε με τρόπο σαφή, καθαρό και δίχως διαφορούμενα. Όλοι οι καλλιτεχνικοί και λογοτεχνικοί μας εργάτες πρέπει να εκπληρώσουν την άποστολή τους, πρέπει με θάρρος ν' αλλάξουν τη θέση τους, πρέπει να πάν κοντά στους εργάτες, άγρότες και στρατιώτες, να πλησιάσουν το σημερινό στάδιο του άληθινού άγώνα, να μάθουν γερά τη θεωρία του Μάοξ και Λένιν, να γνωρίσουν την εξέλιξη της κοινωνίας και να φέρουν την καρδιά τους ως στους εργάτες, άγρότες και στρατιώτες. Αυτός είναι ο μόνος σωστός δρόμος για τη δημιουργία μιας άληθινής λογοτεχνίας και μιας άληθινής τέχνης για το λαό.

Το ρώτημα που βάλαμε είναι ρώτημα βασικό και μαζί ρώτημα άρχης. Άλλά οι άντιθέσεις κ' οι διχογνωμίες με-

* Το Γιενάν, από την έγκαθίδρυση του καθεστώτος του Τσάγκ Κάι - Σέκ, ήταν ή βάση των λαϊκών δυνάμεων κ' ή πρωτεύουσα τους.

ταξύ των σύντροφων δέν ήταν σχετικές με το σημείο αυτό, μα μ' άλλα δευτερεύουσας τάξης. Έτσι, ενώ σ' αυτό το ρώτημα άρχης, όλος ο κόσμος φαίνεται να είναι σύμφωνος, σύγκαιρα όλος ο κόσμος φαίνεται να δείχνει μια όρισμένη περιφρόνηση για τους εργάτες, άγρότες και στρατιώτες, ένα είδος τάσης για διαχώρηση από τις μάζες. Φυσικά, υπάρχει εδώ μια διαφορά από τη στάση του Κομμουνιόγκ, μ' αυτό δε σημαίνει ότι ή τάση αυτή δέν υπάρχει. Κι όσο το βασικό αυτό ρώτημα δε θα έχει λυθεί είναι δυνατό κι άλλα άκόμα να μὴν μπορέσουν να λυθούν. Άς πάρουμε, για παράδειγμα, το σεχταρισμό στα γράμματα και στην τέχνη. Είναι κι αυτό ένα ρώτημα πρώτης γραμμής. Άλλά δέν μπορεί να ξελειφθεί ο σεχταρισμός αν δέν έχει προσδιοριστεί ότι ο σκοπός της λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής προσπάθειας είναι ο λαός κ' ύπονοεί άκόμα έπιτεύγματα ουσιαστικά στο δρόμο αυτό. Ο Λου Σιν είπε: «Η αίτία της έλλειψης λυόττητας στο έπαναστατικό λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό μέτωπο βρίσκεται στην έλλειψη κοινού σκοπού. Ο κοινός αυτός σκοπός είναι οι εργάτες κ' οι άγρότες». Το ρώτημα αυτό έμπαινε στη Σαγκάη τον καιρό που ζούσε ο συγγραφέας Λου Σιν και μπαίνει σήμερα στο Τσουγκίγκ. Στις πόλεις αυτές, όταν μπαίνει το ρώτημα, είναι δύσκολο να βρεθεί καθαρή λύση γιατί εκεί οι έπαναστάτες λογοτέχνες και καλλιτέχνες καταπιέζονται και δέν είναι λεύτεροι να περάσουν κοντά στις μάζες των εργατών, άγροτών και στρατιωτών. Κι αντίθετα, εδώ, κοντά μας, ένθαρρύνουμε τους έπαναστάτες συγγραφείς και καλλιτέχνες να έρχονται σε στενή έπαφή με το λαό, κ' είναι άπόλυτα λεύτεροι να δημιουργήσουν άληθινά έπαναστατικά λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα, έτσι ώστε το ρώτημα αυτό να είναι κοντά μας σχεδόν λυμένο. Άλλά σχεδόν λυμένο δε θα πει λυμένο πέρα για πέρα. Το μάθημα του μαρξισμού και του λενινισμού κ' ή συγκεκριμένη γνώση της κοινωνίας έχουν για σκοπό την ολοκληρωτική λύση του προβλήματος. Κι αυτό που λέμε μαρξισμό και λενινισμό είναι ο ζωντα-

νός μαρξισμός κι ὁ ζωντανός λενινισμός ποὺ ἐφαρμόζονται ἀληθινά στὴ ζωὴ κι ὄχι, ἀντίθετα, ὁ μαρξισμός κι ὁ λενινισμός τοῦ ἀπλοῦ ἐγχειρίδιου.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μάρξ καὶ Λένιν στὶς μάζες γεννᾷ τὸν ζωντανὸ μαρξισμὸ καὶ λενινισμὸ ποὺ ἀποκλείουν κάθε σεχταρισμὸ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ λύνεται ὄχι μόνο τὸ πρόβλημα τοῦ σεχταρισμοῦ ἀλλὰ κι ἄλλα προβλήματα ἀκόμα.

II

ΜΙΑ ΚΑΙ ΒΡΗΚΑΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ
ρώτημα γιὰ ποιὸν γίνονται τὰ λογοτεχνικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἔργα—μ' ἄλλα λόγια τὸ σκοπὸ τῶν ἔργων αὐτῶν—, τὸ δεῦτερο ρώτημα ποὺ μπαίνει εἶναι πὼς θὰ τὸ ἐχτελέσουμε. Μὲ τὴν ἀνύψωση τοῦ ἐπιπέδου τῆς κουλτούρας ἢ μὲ τὴ γενικὴ διάδοσή της;

Ἐπάρχουν σύντροφοι ποὺ, στὸ παρελθόν, παραμέλησαν ἢ ὑποτίμησαν, σχετικὰ ἢ σοβαρὰ, τὴ λαϊκὴ διάδοση τῆς κουλτούρας. Ἀντίθετα, ἐκθειάσαν ὑπέροτρα τὴν ἀνύψωση τοῦ ἐπιπέδου της. Βέβαια, πρέπει νὰ ἐγκρίνουμε τὴν ἀνύψωση, ἀλλὰ εἶναι λάθος νὰ τὸ κάνουμε χάνοντας κάθε μέτρο σχετικὸ μὲ τὴν πραγματικότητά. Τὸ ἄλλο πρόβλημα ποὺ γι' αὐτὸ μιλοῦσα νωρίτερα ξαναπαρουσιάζεται ἐδῶ. Γιατί, ἀπ' τὴ στιγμή ποὺ δὲν ἔχομε μιὰ σω-

στη κι ακριβή ιδέα του σκοπού και του αντικείμενου των καλλιτεχνικών και λογοτεχνικών έργων—και για ποιόν δημιουργούνται—μας λείπει το σωστό κριτήριο για την εκτίμηση της διάδοσης ή της ανύψωσης και της πρόουσας ανάμεσα τους σχέσης. Αφού οι τέχνες και τα γραμμата γίνονται για τους εργάτες, αγρότες και στρατιώτες, τότε ο σκοπός της διάδοσης όπως και της ανύψωσης είναι οι εργάτες, αγρότες και στρατιώτες. Θ' αναρωτηθούμε μετά: Τι πρόκειται να διαδώσουμε κοντά τους; Μήπως πρόκειται για τα προϊόντα της φεουδαρχικής κοινωνίας; Μήπως πρόκειται για τα δημιουργήματα της αστικής τάξης; Μήπως πρόκειται για τα έργα των μικροαστών; Βέβαια όχι. Μόνο ότι αφορά τους εργάτες, τους αγρότες και τους στρατιώτες είναι παραδεχτό. Και για να εκπληρώσεις την αποστολή του μορφωτή των μαζών πρέπει, πρώτα απ' αυτές τις ίδιες, να μορφωθείς εσύ. Απ' εδώ έρχεται η λύση του προβλήματος της διανοητικής ανύψωσης. Κάθε ανύψωση πρέπει να έχει μια βάση, μια αφετηρία. Τότε από ποιά βάση πρέπει να εξετάσουμε το ρώτημα της ανύψωσης του λογοτεχνικού και καλλιτεχνικού επιπέδου των μαζών; Από την φεουδαρχική βάση, από την αστική βάση ή μήπως από τη βάση των μικροαστών; Από καμιά απ' αυτές, μ' από τη βάση των εργατών, των αγροτών και των στρατιωτών, που βρίσκεται ακόμα σ' εμβρυώτικη κατάσταση. Δεν πρόκειται ακόμα ν' ανυψώσουμε τις μάζες στο επίπεδο ή με τον τρόπο των αστών φεουδαρχών* ή των μικροαστών αλλά σύμφωνα με τον ιδιαίτερο προσανατολισμό των εργατών, καλλιεργητών και στρατιωτών. Γι' αυτό και το πρώτο μας έργο είναι να μαθητέψουμε κοντά στους εργάτες, αγρότες και στρατιώτες για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την αληθινή σημασία της μορφωτικής δουλειάς μας, που αποτελείται σύγκαιρα από τη γενική διάδοση της κουλτούρας και από την

* Αναφέρεται σε κοινωνική ιδιομορφία που χαρακτηρίζεται από το συμβιβασμό της αστικής τάξης με τα παλιά φεουδαρχικά στοιχεία.

ανύψωση της, όπως και τη σωστή ανάμεσα τους σχέση. Είτε έχουμε για προσανατολισμό μας την ανύψωση είτε έχουμε τη διάδοση ποιά είναι η πηγή που δίνει το υλικό της δουλειάς μας; Κάθε καλλιτεχνικό έργο, σ' οποια τάξη κι αν ανήκει, είναι πάντα ή αντανάκλαση ή η μορφοποίηση της ζωής των ανθρώπων. Η επαναστατική τέχνη είναι το αποτέλεσμα της διανοητικής εργασίας του επαναστάτη καλλιτέχνη στην προσπάθεια του ν' αντικαθρεφτίσει τη ζωή του λαού. Γιατί η ζωή του λαού είναι το όρυχείο που τροφοδοτεί την καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία. Είναι σαν την φύση, είναι ακατέργαστη, αλλά, σύγκαιρα, είναι έκτακτα ζωντανή, πλούσια και βασική. Στην ομορφιά είναι πάντα ανώτερη απ' οτιδήποτε έχει δημιουργηθεί κι αποτελεί την αστείρευτη πηγή κάθε έργου καλλιτεχνικής μορφοποίησης. Είναι μάλιστα η μοναδική του πηγή. Λένε ότι τα παλιά και τα ξένα έργα είναι κι αυτά πηγές. Ναι, μπορούμε έτσι να τα χαρακτηρίσουμε μα σαν πηγές δευτερεύουσας σημασίας. Στην πραγματικότητα τα έργα που έχουν εϊδη δημοσιευτεί δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν πηγές μα σά βοηθήματα—είναι τα έργα που δημιουργήθησαν απ' τους παλιούς κι από τους ξένους με βάση τη ζωή του λαού του τόπου και των καιρών του συγγραφέα. Πρέπει λοιπόν να κρατήσουμε πνεύμα κριτικό μπρός σε κάθε παλιό έργο. Ένα καλλιτεχνικό ή λογοτεχνικό έργο παρουσιάζει τη ζωή του λαού μιας δοσμένης εποχής κι ενός δοσμένου τόπου, όπως και μια τεχνική κ' ένα ύφος γεννημένα από τις περιστάσεις. Άλλωστε, υπάρχει και μια τεράστια ποιοτική διαφορά ανάμεσα στα διάφορα έργα. Έχουμε πάντα το καθήκον να μελετούμε έργα, ακόμα και σαν είναι προϊόντα της φεουδαρχικής ή της αστικής τάξης. Μα δεν μπορούμε ν' αρκεστούμε στη γνώση τους γιατί ποτέ δεν αντικαταστούν τις ζωντανές πραγματικότητες που μας περιτοιχίζουν. Στην καλλιτεχνική και λογοτεχνική εργασία αν δεν κάνουμε άλλο απ' το να μεταφέρουμε, να μιμούμαστε έργα παλιά και ξένα, δίχως να

τά υποβάλουμε σ' αυστηρή κριτική, δὲν θὰ ἔχουμε παρὰ τὸν πιὸ ἀναντρο καὶ βλαβερὸ καλλιτεχνικὸ καὶ λογοτεχνικὸ δογματισμὸ, οὐσιαστικὰ παρόμοιο μὲ τὸ δογματισμὸ στὴ στρατιωτικὴ τέχνη, στὴν πολιτικὴ ἐπιστήμη, στὴν πολιτικὴ οἰκονομία. Οἱ συγγραφεῖς κ' οἱ καλλιτέχνες τῆς ἐπαναστατικῆς Κίνας πρέπει νὰ ἔχουν τὸ θάρρος νὰ περάσουν μὲς στὸ λαὸ καὶ μὲς στὶς μάζες. Πρέπει νὰ δώσουν, γιὰ μιὰ πολὺ μακριὰ περίοδο, καὶ δίχως ὄρους, τὸ σῶμα τους καὶ τὴν καρδιά τους στὸ λαό, στὸν ἀγριο ἀγώνα, στὴ μοναδικὴ καὶ ἀστέρευτὴ πηγὴ τοῦ ἔργου τους: Νὰ παρατηροῦν, νὰ αἰσθάνονται, νὰ μελετοῦν, ν' ἀναλύουν κάθε εἶδους ἄτομα, ὅλες τὶς τάξεις, ὅλες τὶς μάζες, ὅλες τὶς ζωντανὲς μορφές ζωῆς καὶ πάλης, κάθε λογοτεχνία καὶ κάθε τέχνη στὴν ἀκατέργαστή τους μορφή. Μόνο μετὰ ἀπὸ μιὰ τέτοια δουλειὰ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ περάσει στὴ φάση τῆς ἀληθινῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Μόνο μ' αὐτὸ τὸν τρόπο κατορθώνουμε νὰ συναντίσουμε τὴ σπορὰ μὲ τὸ θέρο καὶ τὴ σπουδὴ μὲ τὴ δημιουργία. Ἄλλιως, ἡ δουλειὰ μας δὲ θὰ εἶχε σκοπὸ, γιατί δίχως σπέρμα, οὔτε ἐλπίδα θέρους, δὲ θὰ μπορούσαμε ποτὲ νὰ δημιουργήσουμε τίποτα τὸ ὀλοκληρωμένο, δὲ θὰ εἴμαστε παρὰ συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες «δίχως βάθος» καθὼς λέει ὁ Λοῦ Σὶν στὴ διαθήκη του γιὰ νὰ προειδοποιήσει τὸ γυιὸ του νὰ μὴ γίνεῖ ποτέ.

Ἡ λογοτεχνία κ' ἡ τέχνη στὴν ἀκατέργαστή τους μορφή, παρ' ὅλο ὅτι εἶναι οἱ μοναδικὲς πηγές τῆς συνειδητῆς μορφοποιημένης λογοτεχνίας καὶ τέχνης καὶ παρ' ὅλο ὅτι κλείνουν ἀσύγκριτα πλούτη, δὲν κατορθώνουν νὰ ικανοποιήσουν τὸ λαό. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι στὸ ἔργο ποῦ δημιουργεῖ ὁ καλλιτέχνης βρίσκονται, περισσότερο ἀπ' ὅσο ὑπάρχουν στὸ φυσικὸ, μιὰ σύνθεση, μιὰ συγκέντρωση, μιὰ ἐνότητα, ἓνα ἰδανικόν: Γι' αὐτὸ εἶναι πιὸ προσιτὸ στὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα κ' ἔτσι εἶναι καὶ πιὸ λαϊκόν. Ὁ πραγματικὸς Λένιν εἶναι πιὸ πλούσιος κ' ἐνδιαφέρων ἀπὸ τὸ Λένιν τοῦ μυθιστορήματος, τοῦ θεάτρου ἢ τοῦ κινηματογράφου. Μὰ ὁ πραγμα-

τικὸς Λένιν εἶναι ἀπ' τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ βουτηγμένος σὲ δουλειές κ' εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ζεῖ καὶ νὰ κινεῖται σὰν ὅλο τὸν κόσμον. Κι ἄλλωστε λίγοι ἄνθρωποι μπόρεσαν νὰ τὸν δοῦν, καὶ μετὰ ἀπ' τὸ θάνατο του κανένας πιά δὲ θὰ τὸν δεῖ. Ἀπ' τὶς πλευρὲς αὐτὲς καὶ φέρνοντας στὸ προσκήνιο τὶς κυριώτερες ὀψεις τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μυθιστόρημα, τὸ θέατρο καὶ ὁ κινηματογράφος παρουσιάζουν καλύτερα τὸ Λένιν ἀπ' ὅτι θὰ τὸν παρουσίαζε ὁ Λένιν ζωντανός. Τὸ ἐπαναστατικὸ μυθιστόρημα, θέατρο, κινηματογράφος μποροῦν νὰ δημιουργήσουν, μὲ βάση τὴν πραγματικὴ ζωὴ, κάθε εἶδους πρόσωπα καὶ νὰ βοηθήσουν τὶς μάζες νὰ ἐπιταχύνουν τὴ ροὴ τῆς ἱστορίας. Ἄς πάρουμε, γιὰ παράδειγμα, τοὺς πεινασμένους καὶ καταπιεσμένους ἀπ' τὴ μιὰ, τοὺς καταπιεστές κ' ἐκμεταλευτὲς ἀπὸ τὴν ἄλλη. Πρόκειται γιὰ πράγματα ποῦ παντοῦ ὑπάρχουν κ' οἱ ἄνθρωποι συνηθίζουν τόσο νὰ τὰ βλέπουν ὥστε τελικὰ τὰ θεωροῦν πράγματα φυσικά. Μὰ ἡ λογοτεχνία κ' ἡ τέχνη οργανώνουν τὰ καθημερινὰ αὐτὰ φαινόμενα, τὰ συγκεντρώνουν σὲ μιὰ ἐνότητα, τὰ μορφοποιοῦν σ' ἓνα πρότυπο - ὑπόδειγμα, τὰ ἀποκρυσταλλώνουν σ' ἓνα καλλιτεχνικὸ ἢ λογοτεχνικὸ ἔργο ποῦ χτυπᾷ καὶ ξυπνᾷ τὸ κοινόν, ξεσηκώνει τὴ συνείδηση καὶ τὴν εὐαισθησία τῶν μαζῶν καὶ τὶς σπρώχνει νὰ ἐνωθοῦν καὶ ν' ἀγωνιστοῦν γιὰ τὴν πραγματοποίηση μιᾶς καινούργιας κοινωνίας καὶ μιᾶς καλύτερης ζωῆς. Δίχως τὴ μορφοποίηση ἀπ' τὸ λογοτεχνικὸ καὶ τὸν καλλιτέχνη, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχαν τέχνη ἢ λογοτεχνία παρὰ στὴν φυσικὴ, ἀκατέργαστη μορφὴ τους, ἡ σημαντικὴ αὐτὴ δουλειὰ δὲ θὰ γίνονταν ἴσως ποτὲ ἢ τουλάχιστο δὲ θὰ γίνονταν παρὰ σιγά-σιγά.

Μιὰ καὶ στὴ λογοτεχνία καὶ στὴν τέχνη, εἴτε θέλουμε νὰ φέρουμε τὰ ἀποτελέσματα τους κοντὰ σ' ὅλο τὸ λαὸ εἴτε θέλουμε ν' ἀνυψώσουμε τὸ ἐπίπεδο τους, ἔχουμε πάντα ἐργασία μορφοπλαστικὴ, τί διαφορὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ δυὸ αὐτὰ εἶδη δουλειᾶς μὲ διαφορετικοὺς προσανατολισμούς; Ὑπάρχει μιὰ διαφορὰ βαθμοῦ. Ἡ λαϊκὴ λογοτε-

χνία ή τέχνη χρειάζονται λιγότερη μορφοπλαστική δουλειά κ' εκλέπτυνση κ' είναι πιό εύκολα προσιτές για τις σημερινές πλατιές μάζες, ενώ ή λογοτεχνία κ' ή τέχνη που έχουν για σκοπό την ανύψωση του διανοητικού επιπέδου χρειάζονται περισσότερη μορφοποίηση και λεπτότητα κ' είναι, φυσικά, πιό δύσκολα προσιτές για το πλατύ κοινό. Το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι εργατές, αγρότες και στρατιώτες είναι ή υπεράνθρωπή τους πάλη εναντίον του έχτρου και, χάρη στο γεγονός ότι για πολλά χρόνια βρίσκονταν κάτω απ' το ζυγό των φεουδαρχών και των καπιταλιστών, είναι αγράμματοι, αμαθείς κι άμόρφωτοι. Αυτό που ζητούν άμεσα είναι μια πλατιά διανοητική κίνηση που θα τους επιτρέψει ν' αφομοιώσουν τα πρώτα στοιχεία κάθε κουλτούρας όπως και τα λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα που τους είναι πιό εύκολα προσιτά, για να τονωθεί ή αγωνιστική διάθεση τους, για να στηριχτεί ή πίστη τους στη νίκη, για να στερωθεί ή ένότητα τους μπρός στον έχτρο. Γι' αυτούς το πρόβλημα δεν είναι να «προσθεθούν λουλούδια σ' ένα πολύτιμο κεντητό χαλί» μα «να σταλεί κάβουνο σ' ανθρώπους παγωμένους μέσ στα χιόνια». Γι' αυτό και για το λαό, έχει την πρώτη σημασία κι αποτελεί καθήκον μας βασικό, ή διανοητική εξάπλωση κι όχι ή ανύψωση. Να παραμελήσουμε ή να υποτιμήσουμε το έργο της εξάπλωσης θα ήταν λάθος σοβαρό.

Όμως ή δουλειά της εξάπλωσης δεν μπορεί απόλυτα να χωριστεί απ' την ανύψωση. Αν αυτός που αναλαμβάνει το έργο της εξάπλωσης, δηλαδή ο εκπαιδευτής, δεν είναι ανώτερος απ' εκείνους που διδάσκονται τότε ή δουλειά αυτή δε θα είχε πια σημασία. Αν το έργο της εξάπλωσης έμνε στο ίδιο πάντα επίπεδο για ένα, δυό, τρεις μήνες, ένα, δυό, τρία χρόνια, πάντα με τα ίδια έμπορεύματα, πάντα το ίδιο τραγούδι κι ο ίδιος σκοπός, πάντα τα ίδια αλφαβητικά στοιχεία, τότε ο εκπαιδευτής κ' οι μαθητές του θα ήταν ίσοι και το όλο έργο δε θα είχε κανένα νόημα. Ο λαός έχει ανάγκη να μορφώνεται και σύγκαιρα, με το χρόνο,

ν' ανυψώνεται. Η διανοητική πρόοδος, στην έννοια τόσο της διάδοσης όσο και της ανύψωσης, ανήκει στο λαό. Γιατί ή ανύψωση που γι' αυτή μιλούμε δεν ξεκινά από το τίποτα: δεν είναι μια ανύψωση κλειστή, έρμητική, μα στηρίζεται, προσδιορίζεται κι οδηγείται από τη λαϊκή διάδοση. Στην Κίνα, ή επανάσταση κ' ή επαναστατική κουλτούρα δεν προχώρησαν όμοιόμορφα, μα απλώνονται με τον καιρό. Άλλου, ή διάδοση έχει ήδη πραγματοποιηθεί, ακόμα συνοδευμένη από μια πολυ προχωρημένη ανύψωση του επιπέδου, ενώ άλλου το έργο της διάδοσης δεν έχει ακόμα αρχίσει. Μπορούμε έτσι να εκμεταλευτούμε το πείραμα που πέτυχε σ' ένα μέρος, σαν οδηγό για να εύκολύνουμε το έργο μας σε λιγότερο προχωρημένα μέρη. Στο παγκόσμιο πεδίο μπορούμε ακόμα να εκμεταλευτούμε την πείρα που αποκτήθηκε στα ξένα κ' ιδίως στη Σοβιετική Ένωση, αν είναι βέβαια σε θέση να εύκολύνει το έργο της διάδοσης και της ανύψωσης μας. Με δυό λόγια, ή εργασία μας με κατεύθυνση τη διάδοση έχει για σκοπό την ανύψωση. Μα σε καμιά οδηγία για την ανύψωση δεν μπορεί να μιλάμε για μίμηση ή αντιγραφή άλλου γιατί τότε δε θα είχαμε παρά βλαβερά και καταστρεφτικά αποτελέσματα.

Έχτος από την ανύψωση που άμεσα αφορά το λαό, υπάρχει ένα άλλο είδος ανύψωσης που συμπληρώνει κι αυτό, έμμεσα μα όχι λιγότερο αναγκαία, μια ανάγκη του λαού: ή ανύψωση των πρωτοπόρων οδηγών του. Οι οδηγοί αυτοί είναι τα προχωρημένα στοιχεία των μαζών, έχουν όχι μόνο τη μόρφωση που απόκτησαν οι μάζες, μα, καθώς οι δυνατότητες τους είναι μεγαλύτερες από των μαζών, λογοτεχνία και τέχνη ακόμα ανώτερες που είναι απαραίτητες.

Πρόκειται για ένα γεγονός που δεν μπορούμε να υποτιμήσουμε τη σημασία του. Μα ή ανάγκη αυτή αφορά, τώρα, την πρωτοπορεία κι όχι τη μεγάλη μάζα. Πρέπει να έχουμε ένα πρόγραμμα κι οδηγίες για ν' ανταποκριθούμε στην ανάγκη αυτή, αλλά δεν πρόκειται για το μοναδικό ή το κυρίαρχο σημερινό πρόγραμμα. Πρέπει

ἀκόμα ν' αντιληφτοῦμε ὅτι αὐτὸ πού εἶναι χρήσιμο στὴ πρωτοπορεία εἶναι ἀναγκαῖο καὶ γιὰ τὸ λαό, γιὰ τὶς μάζες, γιατί ὁ προορισμὸς τῆς πρωτοπορείας εἶναι οὐσιαστικά νὰ μορφώνει καὶ νὰ ὀδηγεῖ τὶς μάζες. Ἄν πηγαίναμε ἐναντίον τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἂν δίναμε στὴ πρωτοπορεία μιὰ κατάρτιση πού δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὴ βοηθήσει στὸ νὰ μορφώνει καὶ νὰ ὀδηγεῖ τὸ λαό, τὶς μάζες, τότε ἡ ἐργασία μας μὲ κατεύθυνση τὴν ἀνύψωση δὲ θὰ εἶχε σκοπὸ, θὰ εἶχε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴ βασικὴ ἀρχὴ ὅτι ἡ κουλτούρα γίνεται γιὰ τὸ λαὸ καὶ γιὰ τὶς μάζες.

Τελικά, ὁ σκοπὸς τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς τέχνης, πού βρίσκονται σὲ λανθάνουσα κατάσταση μὲς στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ, εἶναι, μέσα ἀπὸ μιὰ ἐργασία μορφοποίησης καὶ μεταβίβασης, νὰ χυθῶν σὲ τεχνικὲς μορφές ἢ λογοτεχνία κ' ἢ τέχνη τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μαζῶν. Στὴ λογοτεχνία καὶ στὴν τέχνη αὐτὴ ὑπάρχουν ἀπ' τὴ μιὰ τὰ ἔργα ἐνὸς ἀνώτερου ἐπίπεδου πού δημιουργήθηκαν ξεκινώντας ἀπ' τὴ λαϊκὴ λογοτεχνία καὶ τέχνη καὶ μὲ τὸ σκοπὸ ν' ἀνταποκριθῶν στὴν ἀνάγκη ἀνύψωσης τῶν μαζῶν ἢ στὴν ἀνάγκη τῆς πρωτοπορείας, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἔργα πιὸ λαϊκὰ πού γίνθηκαν κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ προχωρημένου λογοτεχνικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ κοινοῦ καὶ προορισμένα γιὰ τὶς πλατύτερες μάζες πού τὸ ἐπίπεδο τους εἶναι, γιὰ τὴν ὥρα, κατώτερο (πράγμα πού δὲ θὰ πεῖ ὅτι εἶναι καὶ χοντροειδές).

Ἡ λογοτεχνία κ' οἱ τέχνες μας, εἴτε εἶναι ψηλότερου εἴτε κατώτερου ἐπίπεδου, γίνονται λοιπὸν γιὰ τὸ λαὸ καὶ γιὰ τὶς μάζες, γιὰ τοὺς ἐργάτες, ἀγρότες καὶ στρατιῶτες. Γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὸ συμφέρον τους δημιουργοῦνται.

Μιὰ καὶ τὸ ρῶτημα τῆς σωστῆς σχέσης μεταξύ διάδοσης κι ἀνύψωσης ἔχει λυθεῖ, τὸ ρῶτημα τῆς σχέσης μεταξύ ἐιδικῶν κ' ἐκλαϊκευτῶν βρίσκει κι αὐτὸ τὴ λύση του. Οἱ ἐιδικοί μας ἐργάζονται ὄχι μόνο γιὰ τὴ πρωτοπορεία μὰ ἰδίως καὶ κύρια γιὰ τὶς μάζες. Ὁ Γκόρκυ ὁ ἴδιος, πού τοῦ εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ σύνταξη τῆς ἱστορίας τῶν ἐργαστά-

σιων, μήπως δὲν κατεύθυνε τὴν ἀλληλογραφία τῶν χωρικῶν καὶ μήπως δὲν ὀδηγοῦσε δεκάδες παιδιὰ; Κι ἀπ' τὴ μεριά του ὁ Λοῦ Σιν ἀφιέρωσε πολὺν καιρὸ στὸ νὰ συζητεῖ μὲ μαθητὲς καὶ σπουδαστὲς. Οἱ ἐιδικοί μας τοῦ λογοτεχνικοῦ τομέα πρέπει νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τὶς ἐφημερίδες τοῦ τείχους, γιὰ τὴν ἀλληλογραφία τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν χωρικῶν. Οἱ ἐιδικοί μας τῆς δραματικῆς τέχνης πρέπει νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τὶς θεατρικὲς ομάδες τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν χωριατῶν. Οἱ ἐιδικοί μας τῆς μουσικῆς πρέπει νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τὰ τραγούδια πού βγῆκαν ἀπὸ τὸ λαό. Οἱ ἐιδικοί μας τῶν καλῶν τεχνῶν πρέπει νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τὶς λαϊκὲς τέχνες. Ὅλοι οἱ σύντροφοι αὐτοὶ πρέπει νὰ δεθοῦν στενά μὲ τοὺς ἐκπαιδευτὲς τῶν μαζῶν πού βρίσκονται σὲ πολὺ χαμηλὸ ἐπίπεδο. Κ' ἐνῶ τὶς βοηθοῦν καὶ τὶς ὀδηγοῦν πρέπει οἱ ἐιδικοί νὰ μαθητεύουν κοντὰ τους, νὰ τροφοδοτοῦνται ἀπὸ τὶς μάζες, νὰ πλουτίζονται, νὰ δυναμώνουν ὥστε ποτὲ νὰ μὴν ἀποχωριστοῦν ἀπ' αὐτὲς καί, συνακόλουθα, ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Πρέπει νὰ σεβόμαστε τοὺς ἐιδικοὺς καὶ νὰ μὴν παραγνωρίσουμε τὴν ἀξία τῆς συμβουλῆς τους στὴν ὑπόθεση μας. Μὰ πρέπει νὰ τοὺς προειδοποιήσουμε ὅτι ἡ σημασία τοῦ ἔργου τους εἶναι νὰ ἐκφράζουν καὶ ν' ἀντιπροσωπεύουν τὸ λαό. Δὲν μπορείς νὰ μορφώσεις τὸ λαὸ δίχως νὰ εἶσαι ὁ ἐκπρόσωπος του, δὲν μπορείς νὰ εἶσαι ὁ ἐκπαιδευτὴς τῆς μάζας δίχως νὰ ἔχεις τὴν φροντίδα ἀκατάπαυστα νὰ ἐκπαιδεύσαι κοντὰ της. Σὰν φέρεται σὰν κύριος, σὰν ἀφέντης «κατώτερων», ὁ ἐκπαιδευτὴς ὅσο ἱκανὸς κι ἂν εἶναι, θ' ἀπομονωθεί ἀπὸ τὴ μάζα καὶ τὸ ἔργο του θὰ εἶναι καταδικασμένο σ' ἀποτυχία.

Ἡ στάση μας θὰ εἶναι λοιπὸν ἡ στάση τοῦ ὠφελιμιστῆ; Ἐνας ὕλιστῆς δὲν εἶναι ἀντίθετος σὲ κάθε ὠφελιμισμὸ, μὰ στὸν ὠφελιμισμὸ τῆς τάξης τῶν φεουδαρχῶν, τῶν ἀστῶν καὶ τῶν μικροαστῶν, στὸ δῆθεν ἀντι-ὠφελιμισμὸ στὰ λόγια πού εἶναι στὴν πραγματικότητα ὁ πιὸ ἐγωϊστικός, ὁ πιὸ κοντόφθαλμος ὄλων τῶν ὑποκριτικῶν ὠφελιμι-

σμών. Στόν πραγματικό κόσμο τίποτα δέν είναι ανώτερο από τόν ωφελιμισμό. Σέ μιὰ κοινωνία όπου οί τάξεις βρίσκονται αντιμέτωπες υπάρχει πάντα ὁ ωφελιμισμός εἴτε μιᾶς τάξης εἴτε κάποιας ἄλλης. Εἴμαστε λοιπόν ωφελιμιστές, οἱ ωφελιμιστές τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης κι ἀντιπροσωπεύουμε τὸ σημερινὸ καὶ μελλοντικὸ συμφέρο τῶν 90% τοῦ πληθυσμοῦ. Εἶναι ὁ ωφελιμισμός τοῦ ἀπώτερου καὶ πλατύτερου σκοποῦ. Μερικὰ ἔργα γίνονται γιὰ τὴν εὐχαρίστηση τοῦ ἑαυτοῦ ἢ ἐνὸς περιορισμένου κοινοῦ καί, ὅταν δέν εἶναι βλαβερά, δέν ἔχουν ἐνδιαφέρο γιὰ τὸ λαό. Νὰ προσπαθήσεις νὰ τὰ πουλήσεις καὶ νὰ τὰ μεταχειριστεῖς σὰν προπαγάνδα μὲ τὸ σκοπὸ νὰ πραγματοποιήσεις ἕναν ωφελιμιστικὸ ἀτομικὸ σκοπὸ ἢ γιὰ κέρδος ἐνὸς στενοῦ κύκλου, θὰ ἦταν μιὰ προσβολὴ στό κοινό. Ἐνα καλὸ ἔργο πρέπει νὰ παρουσιάζει ἐνδιαφέρο γιὰ τὸ πλατὺ κοινό. Μιὰ ἐρμητικὴ πνευματικότητα δὲ θὰ εἶχε τὴν ἔγκριση τοῦ λαοῦ.

Ἀπὸ τὴ στιγμή πού θὰ κατορθώσουμε νὰ λύσουμε τὰ βασικά προβλήματα κι ἀρχές (δηλαδή νὰ ἐργαζόμαστε γιὰ τοὺς ἐργάτες, ἀγρότες καὶ στρατιῶτες) καὶ τὰ μέσα γιὰ νὰ πετύχουμε τὸ σκοπὸ αὐτό, τὰ ἄλλα ρωτήματα, ὅπως θέση, στάση, ἀντικείμενο, ὕφος, περιεχόμενο, νὰ γράφουμε γιὰ τὸ φῶς ἢ γιὰ τὰ σκοτάδια, νὰ ἐνωθοῦμε ἢ ὄχι, ωφελιμισμός στενός, ωφελιμισμός πού ἀποβλέπει σ' ἕναν πλατύτερο κι ἀπώτερο σκοπὸ — ὅλα τὰ ρωτήματα αὐτὰ — λύνονται μόνον τους. Ἄν εἴμαστε σύμφωνοι πάνω στὴ βασικὴ αὐτὴ ἀρχή, τότε οἱ λογοτεχνικοὶ καὶ καλλιτεχνικοὶ μας ἐργάτες, οἱ σχολές μας τῆς λογοτεχνίας καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, τὰ περιοδικά, σώματα, λογοτεχνικά καὶ καλλιτεχνικά μας κινήματα, πρέπει νὰ ἐργάζονται γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς ἀρχῆς πού προσδιορίσαμε. Νὰ ἀποχωριστοῦμε τὴν ἀρχὴ αὐτὴ θὰ ἦταν λάθος κι ὅτι φεύγει μακριὰ τῆς θὰ πρέπει, σὲ περίπτωση πού κάτι τέτοιο συμβεῖ, νὰ διορθώνεται.

III

ΑΦΟΥ Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Κ' ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ ΜΑΣ γίνονται γιὰ τὸ λαό, βάζουμε ἐδῶ δυὸ ἄλλα προβλήματα, ἀπ' τὴ μιὰ τὴ σχέση μεταξύ τοῦ λογοτεχνικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ ἔργου τοῦ κόμματος καὶ τοῦ σύνολου τοῦ ἔργου του, ἀπ' τὴν ἄλλη τὴ σχέση μεταξύ τοῦ λογοτεχνικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ ἔργου τοῦ κόμματος καὶ τοῦ ἔργου τῶν ἄλλων, κι αὐτὸ εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ ἐνωμένου μέτωπου τῶν συγγραφέων καὶ καλλιτεχνῶν.

Ἄς συζητήσουμε ἀρχικὰ τὸ πρῶτο πρόβλημα. Στὸ σύγχρονο κόσμο, κάθε κουλτούρα, κάθε τέχνη καὶ λογοτεχνία ἀνήκουν σὲ μιὰ τάξη, σ' ἕνα ὁρισμένο κόμμα, δηλαδή ἀκολουθοῦν γραμμὴ πολιτικὴ. «Ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη», ἢ τέχνη πού μένει πάνω ἀπὸ τάξεις καὶ κόμματα, ἢ τέχνη πού προχωρεῖ παράλληλα μὲ τὴν πολιτικὴ ἢ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν πολιτικὴ, δέν ὑπάρχουν. Σὲ μιὰ κοινωνία όπου οἱ τά-

Ξεις χωρίζονται κ' έρχονται σ' αντίθεση, ή τέχνη είναι αναγκασμένη να υπακούει σέ μιὰ τάξη ή σ' ένα κόμμα, είναι αναγκασμένη να υπακούει στις απαιτήσεις της ταξικής κομματικής πολιτικής, να υπακούει στο έπαναστατικό καθήκον μιὰς έπαναστατικής εποχής. Το ν' απομακρυνθούμε από την αρχή αυτή θα σήμαινε να πηγαίναμε ενάντια στη βασική ανάγκη της μάζας. Η προλεταριακή λογοτεχνία και τέχνη αποτελούν μέρος ολόκληρου του έπαναστατικού έργου, αποτελούν όπως είπε ο Λένιν, «τις βίδες μιὰς μηχανής», κι έτσι ορίζεται μ' ακρίβεια το λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό έργο του κόμματος. Αντίθετος σ' αυτό το αντίκρουσμα των πραγμάτων είναι ο δεισμός ή η πολλαπλότητα όπως ορίστηκε από τον Τρότσκι: «Μαρξισμός στην πολιτική, καπιταλισμός στην τέχνη». Δεν υπερτιμούμε άλλ' ούτε κ' υποτιμούμε τή σημασία των γραμμάτων και της τέχνης. Οι τέχνες και τα γράμματα υπακούουν στην πολιτική και, αντίστροφα, άσκούν μιὰ τεράστια επίδραση πάνω στην πολιτική. Τα έπαναστατικά γράμματα και τέχνες αποτελούν μέρος του συνολικού έργου της επανάστασης. Είναι οι βίδες που, σέ σχέση με τα άλλα μέρη της μηχανής, έχουν μιὰ διαφορά βαθμού όσο άφορά τή σημασία, μὰ σά βίδες είναι μέρος αναπόσπαστο της μηχανής, δηλαδή του έπαναστατικού έργου...

Ο πόλεμος της σκέψης κι ο πόλεμος της τέχνης πρέπει να υπακούουν στην κατεύθυνση του πολιτικού πόλεμου γιατί είναι το μόνο μέσο από την πολιτική που οι ανάγκες των τάξεων και των μαζών μπορούν ξεκάθαρα να εκδηλωθούν.

Ας έρθουμε τώρα στο πρόβλημα του ένωμένου μέτωπου των λογοτεχνών και καλλιτεχνών. Τα γράμματα κ' οι τέχνες υπακούουν στην πολιτική και καθώς το βασικό πρόβλημα της σημερινής κινέζικης πολιτικής είναι ο αντι-ιαπωνέζικος αντιστασιακός πόλεμος, οι λογοτεχνικοί και καλλιτεχνικοί εργάτες του κόμματος πρέπει πρώτα να ένω-

θούν μ' όλους όσους βρίσκονται έξω από το κόμμα, για να πολεμήσουν τον κοινό εχθρό. Δεύτερο, πρέπει να ένωθούν μ' όλους όσους έχουν δράση με σκοπιὰ δημοκρατική. Καθώς ένα μέρος των συγγραφέων και καλλιτεχνών δε συμφωνούν με την ιδέα αυτή, ή έχταση του ένωμένου μέτωπου θα πρέπει να περιοριστεί. Τρίτο, οι συγγραφείς και καλλιτέχνες πρέπει να ένωθούν γύρω άπ' ένα συγκεκριμένο σημείο—για παράδειγμα, ένα κοινό καλλιτεχνικό ύφος. Έμεις είμαστε για το ρεαλισμό της προλεταριακής τάξης με ένα μέρος των διανοούμενων τον άποδοκιμάζει. Αυτό θα πρέπει ακόμα να περιορίσει την έχταση της ένωσης. Ένώνονται γύρω από ορισμένα προβλήματα και τσακώνονται, χωρίζονται γύρω άπ' άλλα. Στην πραγματικότητα γύρω άπ' όλα τα προβλήματα χωριζόμαστε κ' ένωνόμαστε, ακόμα και γύρω από το πρόβλημα της αντίστασης. Μὰ όσο άφορά το πρόβλημα του ένωμένου μέτωπου, θα έχουμε ένωση ή πόλεμο και δεν μπορούν να υπάρχουν σχετικά διαφορούμενα. Η πολιτική μερικών συντρόφων, όπως των δεξιών «συνθηκολόγων» ή των ξενοφόβων, των αριστοκρατών σχετικάτων που ο Λένιν χαρακτήρισε σαν «πολιτικούς κουτσούς», είναι άλλα τόσα λάθη. Αυτό που είναι αληθινό στην πολιτική είναι κι αληθινό στην τέχνη.

IV

ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΟΠΛΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ στη διάθεσή τους οι συγγραφείς και καλλιτέχνες είναι η λογοτεχνική και καλλιτεχνική κριτική. Μερικοί σύντροφοι έκαναν πολύ σωστά παρατηρήσεις για την ανεπάρκεια της σχετικής δουλειάς. Η λογοτεχνική και καλλιτεχνική κριτική δεν είναι καθόλου ζήτημα άπλό. Απαιτεί έρευνες ειδικές. Θα μιλήσω έδω μόνο για ένα βασικό κριτήριο της κριτικής και θα έρθω ύστερα σε μερικές λεπτομέρειες και σε μερικές λαθεμένες απόψεις που παρουσιάστηκαν από τους συντρόφους.

Απ' τη σκοπιά της πολιτικής υπάρχουν δυο κριτήρια της λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής κριτικής: "Ότι εύνοει τόν αντίστασιακό πόλεμο, την ένωση, ότι μπορεί να δώσει θάρρος στο λαό, να ξεσηκώσει τόν ένθουσιασμό του, να

στηρίξει τó ήθικό του, ότι μπορεί να έμποδίσει την υποχώρηση μπρός στον έχτρο ή μπρός στην πρόοδο πρέπει να έπιδοκιμαστεί, ενώ, αντίστροφα, ότι δεν εύνοει τόν αντίστασιακό πόλεμο, την ένωση, ότι αποθαρρύνει τó λαό και έμποδίζει την πρόοδο πρέπει να καταδικαστεί. Τó κριτήριο μας αυτό έχει για βάση τó έλατήριο (τήν υποκειμενική πρόσθεση) ή μήπως τó αποτέλεσμα (τήν επίδραση που άσκήθηκε κοινωνικά); Οι Ιδεαλιστές υπερασπίζονται τó έλατήριο κι άρνούνται τó αποτέλεσμα, ενώ ó μηχανιστής ύλιστής υπερασπίζεται τó αποτέλεσμα κι άρνιέται τó έλατήριο. Δέ συμφωνούμε ούτε με τούς πρώτους ούτε και με τó δεύτερο. Πιστεύουμε ότι τó έλατήριο ενός συγγραφέα είναι να γράφει για τó λαό και τó έλατήριο αυτό όπως και τó αποτέλεσμα του που είναι να γίνει δεχτός εύνοικά από τó λαό, είναι δυο πράγματα άχώριστα. Πρέπει λοιπόν να ένώνουμε και τά δυο. Τήν υποκειμενική πρόσθεση ενός συγγραφέα, δηλαδή τó έλατήριο του, δεν την έξετάζουμε με βάση την άνάγνωση τών προκηρύξεών του αλλά με βάση την έντύπωση που προκάλεσε στο κοινό και μες στη κοινωνία. Τó κοινωνικό αποτέλεσμα θα έπρεπε να ύπηρετεί τó έλατήριό του. Η λογοτεχνική και καλλιτεχνική μας κριτική δεν έχει τίποτα να κάνει με τή σεχταριστική. Κάτω από την άρχή της ένωσης και της κοινής αντίστασης, πρέπει να συμπεριλάβουμε έργα κάθε πολιτικής τάσης, μα ή κριτική μας δεν ξεφεύγει από τις καθορισμένες άρχές. Πρέπει να κρίνουμε άυστηρά κάθε έργο που εκδηλώνει γνώμη αντίθετη στην ένωση του λαού, που είναι αντίθετο στις μάζες, αντί-έπιστημονικό, αντί-κομμουνιστικό. Γιατί τά παρόμοια έργα έχουν για έλατήριο, όπως και για αποτέλεσμα, την καταστροφή της άναγκαίας ένότητας και του αντίστασιακού μας Ιδανικού. Ακόμα και για τó αισθητικό κριτήριο δεν μπορούμε να παραμελήσουμε τó κοινωνικό αποτέλεσμα. Ένας συγγραφέας ή ένας καλλιτέχνης δεν μπορεί να έμπιστευθεί την άτομική του κρίση. Η κριτική μας θα έπιτρέψει τó λεύτερο συναγωνισμό έργων τέχνης

όλων τῶν εἰδῶν καί, στηριγμένη σ' ἐπιστημονικὲς κ' αἰσθητικὲς ἀρχές, θά ἐπιτρέψει κ' ἕνα ἀνάβασμα τοῦ ἐπίπεδου τῶν δημιουργημάτων καὶ τὴν προσαρμογὴ τους στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ μεγάλου κοινοῦ.

Ἐπάρχει τὸ πολιτικὸ κριτήριον ἀπὸ τῆ μιᾶ καὶ τὸ αἰσθητικὸ κριτήριον ἀπὸ τῆν ἄλλη. Μὰ ποιὰ εἶναι ἡ ἀνάμεσα τοὺς σχέσις; Ἡ πολιτικὴ δὲν εἶναι τέχνη. Κι οὔτε οἱ κοσμοθεωρίαι ἀποτελεῖ ἢν τὸ «Λόγος περὶ τῆς μεθόδου»* τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Ἀρνιόμαστε μόνον τὴν ὑπαρξὴ τῶν ἀπόλυτα ἀμετάβλητων πολιτικῶν κριτηρίων, ἀλλὰ ἀρνιόμαστε ἀκόμα καὶ τὰ ἀμετάβλητα καλλιτεχνικὰ κριτήρια. Ἐπάρχουν διαφορετικὰ πολιτικὰ κριτήρια καὶ διαφορετικὰ καλλιτεχνικὰ κριτήρια ἀνάλογα μὲ τὶς διαφορετικὲς κοινωνίας καὶ τὶς διαφορετικὲς τάξεις. Μὰ σ' ὁποιαδήποτε κοινωνία ὁποιασδήποτε τάξης, τὸ πολιτικὸ κριτήριον κατέχει πάντα τὴ πρώτη θέσιν καὶ τὸ καλλιτεχνικὸ κριτήριον τὴ δευτέραν. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἀποκρούει πάντα, δίχως νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν καθαρὰ καλλιτεχνικὴ ἀξία, τὰ ἔργα τῶν προλετάρων καὶ τὸ ἴδιον οἱ προλετάριοι ἀποκρούουν τὰ ἔργα τῶν ἀστῶν. Μ' ἂν ἀποκρούουν τὸ ἀντιδραστικὸ πολιτικὸν τους περιεχόμενον, ἀφομοιώνουν, μὲ πνεῦμα κριτικόν, τὴν καλλιτεχνικὴν ἀποψή τους. Ἐνα ἔργο πού, παρὰ τὴν καλλιτεχνικὴν του ἀξία, ἔχει περιεχόμενον ἀντιδραστικὸν βλάπτει τὸ λαὸν καὶ πρέπει λοιπὸν ν' ἀπορριφθεῖ. Τὸ κοινὸ χαρακτηριστικὸν τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν πού, στὴν περίοδο τῆς παρακμῆς, γίνονται ἀπ' τοὺς ἐκμεταλευτῆς, εἶναι ἡ ἀντίφασις μεταξὺ τῆς καλλιτεχνικῆς μορφῆς τους καὶ τοῦ ἀντιδραστικοῦ πολιτικοῦ τους περιεχομένου. Ἐκεῖνο πού ζητᾶμε εἶναι ἡ ἐνότητα μεταξὺ πολιτικῆς καὶ τέχνης, ἡ ἐνότητα μεταξὺ τοῦ ἐπαναστατικοῦ περιεχομένου καὶ τῆς ἀνώτατης καλλιτεχνικῆς μορφῆς. Ἐνα ἔργο τέχνης πού δὲν εἶναι ἕνα καλὸν ἔργο τέχνης δὲν κλείνει ἐκφραστικὴν δύναμιν, παρὰ τὴν πολιτικὴν πρόοδον πού σημειώνεται στὴ σκέψιν τοῦ καλλιτέ-

* Ἀναφέρεται στὸ περίφημον ἔργο τοῦ Γάλλου φιλοσόφου Ντεκάρτ πού ἔδωκε τοὺς κανόνες τῆς ὀρθῆς σκέψης.

χην καὶ στὴν ἀτμόσφαιρα πού τὸ περιβρέχει. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν παραδεχόμεστε τὰ ἔργα τέχνης μὲ περιεχόμενον βλαβερὸν ἀλλὰ οὔτε καὶ τὴν τάσιν γιὰ «σύνθημα ἢ τοιχοκόλλημα» καὶ πρέπει νὰ ἐπιμείνουμε στὴ σημασίαν τῶν δύο ὄψεων γιὰ τὸ καλλιτεχνικὸ καὶ λογοτεχνικὸ μέτωπον.

Οἱ δύο αὐτὲς τάσεις βρίσκονται σὲ πολλοὺς σύντροφους. Πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ πού παραμελοῦν τὴν καλλιτεχνικὴν πλευρὰν καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐπιμείνουμε στὴν ἀνύψωσιν τῆς τέχνης. Μὰ σήμερον ἕνα ρῶτημα ἀκόμα πιὸ σοβαρὸν εἶναι ἡ πολιτικὴ πλευρά. Ἐπάρχουν σύντροφοι πού δὲν ἔχουν γνώσεις πολιτικῆς κ' ἔχουν, συνακόλουθα, ἀντιλήψεις ἀμφίβολες καὶ λαθεμένες. Ἐς ἀναφέρουμε τώρα μερικὰ παραδείγματα ἀπ' τὸ Γιενάν:

Α' Ἡ «ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΦΥΣΗΣ»

Ἐπάρχει καὶ τέτοιο σὰν τὴν «ἀνθρώπινον φύσιν»; Βέβαιον ναί. Μὰ δὲν ὑπάρχει παρὰ μιὰ συγκεκριμένη ἀνθρώπινον φύσιν πού, στὴν κοινωνία πού εἶναι χωρισμένη σὲ τάξεις, γίνεται ἡ ἀνθρώπινον φύσιν πού ἀντιπροσωπεύει τὴν ταξικὴν συνείδησιν. Ἐπερασπίζομαστε τὴν ἀνθρώπινον φύσιν τῶν προλετάρων ἐνῶ οἱ καπιταλιστῆς καὶ μικροαστοὶ ὑπερασπίζονται τὴν ἀνθρώπινον φύσιν τῶν τάξεων τῶν καπιταλιστῶν καὶ τῶν μικροαστῶν, ἐνῶ σύγκαιρον ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἀνθρώπινον φύσιν εἶναι «μοναδική» — γιὰ τὸ σταμάτια τους, ἡ ἀνθρώπινον φύσιν τῶν προλετάρων εἶναι ἀπάνθρωπον. Ἐπάρχουν ἄνθρωποι στὸ Γιενάν πού πᾶν νὰ πάρουν γιὰ θεωρητικὴν βάση τῆς τέχνης καὶ τῆς λογοτεχνίας τὴν δῆθεν θεωρίαν τῆς ἀνθρώπινης φύσεως — καὶ πρόκειται γιὰ θέσιν τέλεια λαθεμένην.

Β' «Ἡ ΑΓΑΠΗ, Ἡ ΑΓΑΠΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ Εἶναι Ἡ ΒΑΣΙΚΗ ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΚΑΘΕ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ»

Ἡ ἀγάπη θά μπορούσε νὰ εἶναι ἡ ἀφετηρία, μὰ ὑπάρχει ἄλλη πού εἶναι ἡ βασική. Ἡ Ἀγάπη εἶναι νόημα,

προϊόν μιᾶς ἀντικειμενικῆς δράσης. Δὲν μπορούμε νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ μιὰ ἀντίληψη ἢ ἀπὸ μιὰ δράση καθαρὰ ἀντικειμενική. Ὁ λόγος ποὺ οἱ λογοτεχνικοὶ καὶ καλλιτεχνικοὶ ἐργάτες—ποὺ ἀπὸ τὴν προέλευσή τους εἶναι στοιχεῖα διανοητικά—ἀγαποῦν τοὺς προλετάριους εἶναι ὅτι ἡ κοινωνία τοὺς ἀναγκάζει νὰ ὑποφέρουν τὴν ἴδια τύχη μὲ κείνους: Εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνότητας στὴ ζωὴ καὶ στὸν ἀγῶνα. Ἐπὶ τὴν ἄλλη, τὸ μῖσος μας ἐνάντια στὸ γιαιωνέζικο ἱμπεριαλισμὸ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταπίεσής του. Δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμον ἀγάπη ἢ μῖσος δίχως αἰτία. Ἐπὸ τότε ποὺ ἡ ἀνθρωπότητα χωρίστηκε σὲ τάξεις, ἡ ὑποτιθέμενη «ἀγάπη τῆς ἀνθρωπότητας», μιὰ ἀγάπη μοναδικὴ καὶ ἀδιάκριτη, δὲν ὑπῆρξε ποτέ. Εἶναι κάτι ποὺ ἐπαναλαμβάνονταν στὰ λόγια ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς, ἀπὸ τὸν Κομφούκιω*, ἀπὸ τὸν Τολστόη**, μὰ ποτὲ δὲν πραγματοποιήθηκε. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ σὲ μιὰ κοινωνία χωρισμένη σὲ τάξεις. Ἡ πραγματικὴ ἀγάπη τῆς ἀνθρωπότητας εἶναι δυνατὴ μὰ μόνο ὅταν ἡ διάκριση σὲ τάξεις θὰ ἔχει ὀλοτέλα ἐξαφανιστεῖ ἀπὸ τὸν κόσμον. Ἡ κοινωνία εἶναι χωρισμένη ἐπειδὴ ὑπάρχουν τάξεις. Ἡ κοινωνία δὲ θὰ ἐνωθεῖ πρὶν ἐξαφανιστοῦν οἱ τάξεις. Μόνο τότε θ' ἀνατεῖλει ἡ ἀγάπη τῆς ἀνθρωπότητας—ποὺ σήμερον ἀκόμα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει. Δὲν ἀγαποῦμε τὸν φασισμό, δὲν ἀγαποῦμε τὸν ἐχθρὸ μας, δὲν ἀγαποῦμε τὸ ἀπαίσιο φαινόμενο τῆς σημερινῆς κοινωνίας. Ὁ σκοπὸς μας εἶναι νὰ τὰ ἀφανίσουμε. Δὲν ἀμφιβάλλουμε ὅτι οἱ λογοτεχνικοὶ καὶ καλλιτεχνικοὶ μας ἐργάτες δὲν ἀγνοοῦν τὴν ἀπλή αὐτὴ ἀνθρώπινη λογική.

* Κινέζος φιλόσοφος ποὺ διδάξε τὸ μέτρο, τὴν ἁρμονικὴ ζωὴ, τὴν ἀγάπη.

** Ὁ μεγάλος Ρῶσος συγγραφέας ποὺ στάθηκε ὁ θεωρητικὸς ἐνὸς οὐτοπικοῦ «χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ».

Γ' «ΠΑΝΤΟΤΙΝΑ ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΝ ΤΟΣΟ ΤΟ ΦΩΣ ΟΣΟ ΚΑΙ ΤΑ ΣΚΟΤΑΔΙΑ, ΜΙΣΑ - ΜΙΣΑ»

Ἡ φράση αὐτὴ προϋποθέτει ἰδέες λαθεμένες καὶ ἀμφίβολες. Τὰ λογοτεχνικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἔργα δὲν ἦταν πάντα ἔτσι. Πολλοὶ εἶναι οἱ μικροαστοὶ συγγραφεῖς ποὺ δὲ βρῆκαν ποτὲ τὸ φῶς—τὰ ἔργα τους μόνο τὰ σκοτάδια φανερώνουν καὶ εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγεται ἡ «ἐπιδειχτικὴ λογοτεχνία», ἐνῶ ἄλλα τὴν ἀπαισιοδοξία μόνο διαδίδουν. Ἐπὶ τὴν ἄλλη μέρη, ἡ λογοτεχνία, στὴν οἰκοδομητικὴ περίοδο τοῦ σοσιαλισμοῦ στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, φανερῶνει πρωταρχικὰ τὸ φῶς. Βέβαια, οἱ σοβιετικοὶ συγγραφεῖς περιγράφουν καὶ τὰ ἐλαττώματα τῆς δουλειᾶς, μὰ τὰ ἐλαττώματα αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ δευτερεύοντα στοιχεῖα μπρὸς στὸ μεγάλο φῶς. Τὰ δῆθεν «μισὰ - μισὰ» ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν. Στὴν ἀντιδραστικὴ περίοδο, οἱ ἄστοι συγγραφεῖς περιγράφουν τίς ἐπαναστατικὲς μάζες σὰ ληστὲς καὶ τοὺς ἐαυτούς τους (τὴν ἀστικὴν τάξην) σὰ θεοὺς καὶ ἁγίους, ἀναποδογυρίζοντας αὐτὸ ποὺ εἶναι φῶς καὶ αὐτὸ ποὺ εἶναι σκοτάδια. Μόνο οἱ ἀληθινοὶ ἐπαναστάτες συγγραφεῖς ἔχουν τὴν ιδιότητα ποὺ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα τοῦ ἐγκωμίου ἢ τῶν ἀποκαλυπτικῶν κριτικῶν. Ὅλες οἱ σκοτεινὲς δυνάμεις ποὺ βλάπτουν τὸ λαὸ πρέπει ἀναγκαστικὰ νὰ ξεσκεπαστοῦν, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἐπαναστατικοὶ ἀγῶνες τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μαζῶν πρέπει νὰ ἐγκωμιαστοῦν—νὰ τὸ βασικὸ καθῆκον τοῦ καλλιτέχνη καὶ τοῦ συγγραφέα.

Δ' «ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ»

Ἡ παρουσίαση αὐτὴ, ὅπως καὶ ἡ προηγούμενη, προδίδει τὴν ἔλλειψη ἱστορικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐξελικτικῆς ἕλιξι-κῆς ἀντίληψης. Ἡ λογοτεχνία καὶ ἡ τέχνη δὲν ἀρκοῦνται,

δμως ήδη τὸ εἶπαμε, στὸ νὰ ἀποκαλύπτουν. Γιὰ τοὺς ἐπαναστάτες συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες τὸ ἀντικείμενο πὸν πρέπει νὰ ξεσκεπαστεῖ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ὁ εἰσβολέας, ὁ ἐκμεταλευτῆς κι ὁ καταπιεστῆς καὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ λαός, ἡ μάζα. Ναί, ὁ λαός ἢ ἡ μάζα ἔχουν τὰ ἐλαττώματά τους, μὰ τοῦ λαοῦ τὰ ἐλαττώματα εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κυριαρχίας τῶν εἰσβολέων, ἐκμεταλευτῶν καὶ καταπιεστῶν. Οἱ ἐπαναστάτες συγγραφεῖς καὶ λογιτέχνες μας πρέπει ν' ἀρκοῦνται στὸ νὰ ξεσκεπάζουν τὰ ἐλαττώματα σὰν ἀποτέλεσμα τῶν ἐγκλημάτων τῶν εἰσβολέων, ἐκμεταλευτῶν καὶ καταπιεστῶν, μὰ δὲν πρέπει νὰ «ξεσκεπάζουν τὴν διαφθορὰς τοῦ λαοῦ». "Ὅσο γιὰ τὸ λαό, ἕνα μόνο πρόβλημα ὑπάρχει κ' εἶναι τὸ νὰ τὸν μορφώσουμε καὶ νὰ τὸν ἀνυψώσουμε. Μόνο οἱ ἀντι-ἐπαναστάτες συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες ρίχνουν κουβέντες σὰν «ἡ ἀνοησία τοῦ λαοῦ εἶναι πράγμα ἔμφυτο», καὶ περιγράφουν τὴν ἐπαναστατικὴν μάζαν σὰν τρελλοὺς τύραννους κ. τ. λ.

Ε' «ΠΑΝΤΑ Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΩΝ ΔΟΚΙΜΙΩΝ! ΠΑΝΤΑ ΤΟ ΥΦΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥ - ΣΙΝ!»

Τὸ νὰ ἀντικρούσουμε τὰ δοκίμια, τὸ ὕφος τοῦ Λου-Σιν ἀποκλειστικὰ σὰν ἔργα σάτυρας, εἶναι γνώμη τῶν ἐχτρῶν τοῦ λαοῦ. Ὁ Λου-Σιν ἔζησε κάτω ἀπὸ τὴν σκοτεινὴν κυριαρχία τοῦ ἀντιδραστικοῦ καθεστώτος. Δίχως ἐλευθερία λόγου, ἦταν ἀναγκασμένος νὰ μεταχειρίζεται τὰ σατυρικά του δοκίμια σὰν ὄπλα. Κ' εἶχε δίκαιον. Ἔχουμε ἀνάγκη νὰ περιγελοῦμε μὲ τρόπο τσονχτερό καὶ σατυρικό τὸν φασισμό καὶ τοὺς κινέζους ἀντιδραστικούς. Μὰ στὴ συνοριακὴ περιοχὴ τοῦ Σένσι, Κανσοῦ καὶ Νινγκχίσα* καὶ στὴν βάσιν τοῦ πίσω ἀντι-γυμνωξέζικου μέτωπου, ἢ λογοτεχνικὴ μορφὴ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἢ ἴδια μὲ τοῦ Λου-Σιν: Μποροῦμε νὰ φωνάζουμε δυνατὰ, δὲν ἔχουμε πιά ἀνάγκη

* Ἐπαρχίαι στὴ βορειοδυτικὴ Κίνα.

τῶν ὑπαινιγμῶν, δὲν ὑπάρχει λόγος ν' ἀποφεύγουμε τὰ σταράτα κ' ἴσια λόγια (κι ἄλλωστε τὴν πανουργίαν δὲν τὴν καταλαβαίνει εὐκολὰ ὁ λαός κ' οἱ μάζες). "Ἄν δὲ βρισκόνταν ἀντιμέτωπος τῶν ἐχτρῶν τοῦ λαοῦ, μὰ τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ, τότε ὁ Λου-Σιν τῆς «περίοδος τῶν δοκιμῶν» δὲ θὰ εἶχε εἰρωνευτεῖ τὸ λαό, δὲ θὰ εἶχε χτυπήσει τὰ ἐπαναστατικὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ τὸ ὕφος τῶν γραπτῶν του στὴν περίπτωση αὐτὴ δὲ θὰ ἦταν τὸ ἴδιο μ' ἐκεῖνο πὸν ἀπευθύνονταν στὸν ἐχτρό. "Ὅπως ὑποδείξαμε καὶ παραπάνω, ἔχουμε τὸ καθῆκον νὰ κάνουμε κριτικὴ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ λαοῦ, μὰ πρέπει νὰ μιλοῦμε ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ λαοῦ καὶ μ' ὄλο τὸ ζεστὸ συναίσθημα τοῦ προστάτη, τοῦ ἐκπαιδευτῆ. "Ἄν, ἀντίθετα, διαλέγαμε τὸ ἴδιο ἐπιθετικὸ ὕφος πὸν μεταχειρίζομαστε ἐναντίον τοῦ ἐχτροῦ, γιὰ νὰ χτυπήσουμε τοὺς σύντροφους μας, θὰ πέφταμε στὸ στρατόπεδο τοῦ ἐχτροῦ. Πρέπει νὰ καταργήσουμε τὴν σάτυρα; Ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν σάτυρες: Ἡ σάτυρα γιὰ νὰ χτυποῦμε τὸν ἐχτρό, αὐτὴ πὸν ἀπευθύνεται στοὺς φίλους, μετὰ αὐτὴ πὸν ἀφορᾷ τὰ ἴδια τὰ στρατεύματά μας. Εἶναι διαφορετικὴς. Δὲν μποροῦμε γενικὰ ν' ἀπαγορεύσουμε τὴν σάτυρα, μὰ πρέπει νὰ ἐμποδίσουμε τὴν καταχρῆσιν τῆς ἐξάσκησης τῆς.

ΣΤ' «ΔΕΝ ΠΛΕΚΟΥΜΕ ΕΓΚΩΜΙΑ, ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΑΙΝΟΥΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΑ ΜΕΓΑΛΑ, ΕΝΩ ΤΑ ΕΡΓΑ ΟΠΟΥ ΧΑΡΑΖΟΝΤΑΙ ΤΑ ΣΚΟΤΑΔΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΙΑ»

"Ἄν εἴσατε ἀστὸς συγγραφέας ἢ καλλιτέχνης δὲ θὰ ἐπαινοῦσατε τὸ προλεταριάτο μὰ τὴν ἀστικὴν τάξιν. "Ἄν εἴσατε προλετάριος συγγραφέας δὲ θὰ φλυαροῦσατε γιὰ τὴν δόξαν τῆς ἀστικῆς τάξης, μὰ θὰ ἐγκωμιάζετε τὸν ἐργαζόμενον λαό καὶ τοὺς προλετάριους. "Ἡ τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο. Τὸ ἔργο πὸν ἐγκωμιάζει τὸ φῶς τῆς ἀστικῆς τάξης δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ μεγάλο καὶ τὸ ἔργο ὅπου χαράζονται τὰ σκοτάδια τῆς δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ μικρὰ. Τὸ ἔργο πὸν ἐγκωμιά-

ζει τὸ φῶς τοῦ προλεταριάτου δὲν εἶναι ἀναγκαστικά μέτριο καὶ τὸ ἔργο ὅπου χαράζονται τὰ ὑποτιθέμενα «σοκοτάδια» του εἶναι ἀναγκαστικά μέτριο. Μήπως δὲν πρόκειται γιὰ γεγονὸς ἀποδειγμένο ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς τέχνης; Ὁ λαός, δημιουργὸς τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ τῆς ἱστορίας, γιατί νὰ μὴν ἀξίζει σὰν ἀντικείμενο ἐγκώμιων; Κι ἀκόμα, γιατί δὲ θὰ τὸ ἀξίζαν τὸ προλεταριάτο, ὁ κομμουνισμός, ἡ νέα δημοκρατία, ὁ σοσιαλισμός; Ὑπάρχει ὁμοίως μιὰ κατηγορία ἀνθρώπων πὺ δὲ δείχνει κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ λαοῦ, πὺ κρατᾶ παγωμένα τὴ στάση τοῦ θεατῆ μπρὸς στὸ λαό, στὸν ἀγῶνα, στὶς νίκες πὺ κερδίζει ἢ πρωτοπορεία τοῦ λαοῦ. Τὰ μόνα πράγματα πὺ ἐνδιαφέρουν τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, καὶ πὺ δὲν κουράζονται ποτὲ νὰ ἐπαινοῦν, εἶναι πρὶν ἅπ' ὅλα οἱ ἑαυτοὶ τους καὶ, ἀπὸ πάνω, πιθανότατα αὐτὸ πὺ ἀγαποῦν κι ἀκόμα τὰ λίγα πρόσωπα τῆς μικρῆς ομάδας πὺ διαχειρίζονται τὶς ὑποθέσεις τῆς. Ἡ κατηγορία αὐτῆ τῶν ἀτομικιστῶν μικροαστῶν φυσικὰ δὲν πρόκειται νὰ ἐγκωμιάσει τὴν ἀξία τοῦ ἐπαναστατικοῦ λαοῦ, οὔτε θὰ ἐνθαρρύνει τὸν ἀγῶνα του οὔτε καὶ θὰ δυναμώσει τὴν πίστη του στὴ νίκη. Οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ εἶναι οἱ διεφθαρμένοι τῆς στρατιᾶς μας κι ὁ ἐπαναστάτης λαὸς καθόλου δὲ χρειάζεται παρόμοιου εἴδους «τραγουδιές».

Ζ' «ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΘΕΣΗΣ, ΓΙΑΤΙ Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΣΩΣΤΗ, Η ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΗ Κ' ΕΧΕΙ ΚΑΤΑΛΑΒΕΙ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ, ΜΟΝΟ ΠΟΥ ΕΚΦΡΑΖΕΤΑΙ ΑΣΚΗΜΑ, ΠΡΑΓΜΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΚΑΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ»

Γιὰ ὅτι ἀφορᾶ τὸ διαλεκτικὸ ὄλισμό πάνω στὸ θέμα, στὸ ἐλατήριο καὶ στὴ συνέπεια, μίλησα ἤδη. Καὶ ρωτῶ τώρα: Τὸ ρῶτημα τοῦ ἐλατήριου εἶναι τὸ ἴδιο τὸ ρῶτημα τῆς θέσης; Ὁ ἀνθρώπος πὺ κάνει κάτι καὶ δὲν ἐνδια-

φέρεται γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πράξης του εἶναι ὅμοιος μὲ τὸ γιατρὸ πὺ ἀρκεῖται στὸ νὰ κάνει τὴ συνταγὴ ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ ἂν τὸ φάρμακο του θὰ μποροῦσε νὰ προκαλέσει τὸ θάνατο τοῦ ἀρρωστοῦ. Καὶ τὸ ἴδιο εἶναι ἂν ἕνα κόμμα δὲν κάνει ἄλλο ἀπὸ προκηρύξεις δίχως νὰ σκέφτεται γιὰ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματός του. Μιὰ τέτοια θέσει εἶναι δικαιολογημένη; Μιὰ τέτοια πρόθεση εἶναι καλὴ; Βέβαια μποροῦν νὰ γίνουν λάθη σὰν προσκαθοῦμε νὰ κρίνουμε τὶς συνέπειες. Μὰ ἂν τὰ ἴδια τὰ γεγονότα ἀποδείχνουν τὴν κακὴ συνέπεια κ' ἐσεῖς συνεχίσετε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, τότε ὑπάρχει πάντα καλὴ πρόθεση; Ἄν κρίνουμε ἕνα κόμμα, ἕνα γιατρὸ σύμφωνα μὲ τὴν πραγματοποίησι καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, εἶναι καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πὺ κρίνουμε ἕνα συγγραφέα, ἕναν καλλιτέχνη. Μιὰ πραγματικὰ καλὴ πρόθεση πρέπει νὰ εἶναι κείνη ὅπου ὁ συγγραφέας ἐνδιαφέρεται πάντα γιὰ τὴ συνέπεια, κερδίζει ἀπὸ τὴν πείρα του, μελετᾶ τὴ μέθοδο ἢ, ὅπως λέμε ἐδῶ πέρα, τὰ ἐκφραστικὰ μέσα. Μιὰ πραγματικὰ καλὴ πρόθεση πρέπει νὰ εἶναι κείνη ὅπου ὁ συγγραφέας φέρνει μαζί του τὸ θάρρος, τὴν ἀποφασιστικότητι καὶ τὴν ἀπόλυτη εὐλικρίνια γιὰ νὰ ἐπικρίνει τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ ἐξετάσει καὶ νὰ διορθώσει τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ λάθη τῆς δουλειᾶς του. Αὐτὴ εἶναι ἡ μέθοδος τῆς κομμουνιστικῆς αυτοκριτικῆς. Μὰ κ' ἡ σωστὴ θέσι! Κ' εἶναι μόνον ἂν ξεκινήσουμε ἀπὸ μιὰ τέτοια θέσι—θέσι σοβαρότητας κ' εὐθύνης μπρὸς στὸ ἔργο μας—, πὺ θὰ μπορέσουμε νὰ καταλάβουμε, βῆμα μὲ βῆμα, τί εἶναι μιὰ θέσι δίκαιη καὶ σωστὴ, νὰ τὴ βροῖσουμε καὶ νὰ τὴν κρατοῦμε. Ἄν δὲν προσανατολιζόμαστε ἔτσι μὰ, μὲ πίστη τυφλὴ στὸν ἑαυτό μας, πετούσαμε στὰ ἑλαφριά τὴ λέξι «καταλάβαμε», θὰ μέναμε στὴν ἀμάθεια καὶ θ' ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

Η΄ «ΤΟ ΝΑ ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ ΤΟ ΜΑΡΞΙΣΜΟ ΚΑΙ
ΤΟ ΛΕΝΙΝΙΣΜΟ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΜΕ
ΤΑ ΛΑΘΗ ΣΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ
ΤΟΥ ΔΙΑΛΕΧΤΙΚΟΥ ΥΛΙΣΜΟΥ»

Ἡ μάθηση τοῦ μαρξισμοῦ καὶ τοῦ λενινισμοῦ ἔχει γιὰ μόνον σκοπὸν νὰ μᾶς διδάξει τὴν ἀντίληψη τοῦ διαλεκτικοῦ καὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ γιὰ τὴν παρατήρηση τοῦ κόσμου, τῆς κοινωνίας, τῆς λογοτεχνίας, τῆς τέχνης κὶ ὄχι νὰ μᾶς κάνει νὰ συνθέτουμε ἕνα μάθημα φιλοσοφίας μὲς στὰ λογοτεχνικά καὶ καλλιτεχνικά ἔργα. Ὁ μαρξισμὸς κὶ ὁ λενινισμὸς δὲν μποροῦν παρὰ νὰ συμπεριλάβουν τὸ ρεαλισμὸ μὲς στὴ λογοτεχνικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ δημιουργία μὰ δὲν μποροῦν νὰ τὸν ἀντικαταστήσουν. Οἱ δογματικές, σύγκαιρα ἄδειες καὶ ξερῆς, ἐκφράσεις καταστρέφουν τὴ δημιουργικὴ ἔμπνευση κὶ ἀκόμα καταστρέφουν τὸ μαρξισμὸ καὶ τὸ λενινισμὸ. Ὁ δογματικὸς μαρξισμὸς κὶ ὁ δογματικὸς λενινισμὸς δὲν εἶναι μαρξισμὸς καὶ λενινισμὸς, μὰ ἀντι-μαρξισμὸς κὶ ἀντι-λενινισμὸς. Μήπως τότε ὁ μαρξισμὸς κὶ ὁ λενινισμὸς καταστρέφουν τὴ δημιουργικὴ ἔμπνευση; Ναί, τὴν καταστρέφουν. Καταστρέφουν κάθε δημιουργικὴ ἔμπνευση φεουδαρχικὴ, ἀστική, μικροαστικὴ, φιλελεύθερη, ἀτομιστικὴ, νιχιλιστικὴ, τὴν παρακμασμένη κὶ ἀπαισιόδοξη «τέχνη γιὰ τὴν τέχνη» τῶν πατριότων, ὅτι εἶναι ἀντι-λαϊκὸ, ἀντι-μαζικὸ, ἀντι-προλεταριακὸ. Ὅσο γιὰ τοὺς προλετάρους συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες, τὰ αἰσθηματικὰ κ' οἱ ἔμπνευσεις τοὺς ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτὲς τὶς κατηγορίες, πρέπει μήπως νὰ καταστραφοῦν; Νομίζω ὅτι ναί, πρέπει νὰ καταστραφοῦν. Μὰ, καθὼς τὰ καταστρέφουμε, μποροῦμε νὰ χτίσουμε ἄλλα.

V

ΣΤΟΥΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΥΣ κύκλους τοῦ Γενὰν τὰ παραπάνω προβλήματα ὑπάρχουν, πρᾶγμα ποὺ ἀποδείχνει ὅτι στοὺς κύκλους αὐτοὺς «τὰ τρία λάθη»* συνεχίζουν νὰ γίνονται. Ἀνάμεσα τοὺς ὑπάρχει πλῆθος ἰδεαλιστῶν, δογματικῶν, οὐτοπιστῶν, φλύαρων ποὺ παραμελοῦν τὴν πρακτικὴ δημιουργία, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ λαὸ κ.τ.λ. — πρᾶγμα ποὺ κάνει ἀναγκαία μιὰ σοβαρὴ κὶ ἀποτελεσματικὴ διόρθωση τῶν λαθεμένων αὐτῶν τρόπων.

Ἐπὶ τούτων ἀκόμα πολλοὶ ποὺ δὲν διακρίνουν καθαρὰ

* Πρόκειται σύμφωνα μὲ τὸ λόγο ποὺ ἔβγαλε ὁ συγγραφέας τὸ Φλεβάρη τῆς ἴδιας χρονίας, γιὰ τὸν ὑποκειμενισμὸ στὴν παιδεία, τὸ σεχταρισμὸ καὶ τὴν λόγο-φορμαλιστικὴν πεζολογίαν τῶν συγγραφέων.

τὸ προλεταριάτο ἀπὸ τοὺς μικροαστοὺς... Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θαρροῦν πὼς ἡ σκέψη τοῦ προλεταριάτου εἶναι ἓνα σύστημα ὅπως τὰ ἄλλα καὶ δὲν ξέρουσι ὅτι πρόκειται γιὰ σύστημα πὸν δύσκολα μπορεῖ ν' ἀποχτηθεῖ. Σχετικὰ, γιὰ νὰ καλυτερεύουμε καὶ τὴν δογάνωσιν μας, πρέπει ν' ἀρχίσουμε μὲ τὴν διόρθωσιν τῶν ἀντιλήψεων καὶ μὲ τὴν διάδοσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἰδεολογικοῦ πόλεμου μεταξὺ προλεταρίων καὶ μὴ-προλεταρίων. Ὁ ἰδεολογικὸς πόλεμος πὸν ἤδη ἐπικρατεῖ στοὺς λογοτεχνικοὺς καὶ καλλιτεχνικοὺς κύκλους τοῦ Γιενάν εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ δικαιολογημένος. Οἱ ἄνθρωποι πὸν ἔρχονται ἀπὸ τοὺς μικροαστοὺς ἀγωνίζονται γιὰ νὰ μεταχειριστοῦν ὅλα τὰ μέσα, καὶ ἀνάμεσα τους εἶναι τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες, γιὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν πεισματάρικα, γιὰ νὰ διαδόσουν τὴν γνώμην τους καὶ γιὰ νὰ ζητήσουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ μεταμορφώσουν τὸν κόσμον σύμφωνα μὲ τὰ πρότυπα τῶν μικροαστῶν καὶ τῶν στοιχείων τῆς διανόησιν. Κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθήκας ἡ δουλειὰ μας εἶναι νὰ τοὺς ποῦμε ἀνοιχτά: «Τὸ σύστημα σας δὲ θὰ πιάσει, τὸ προλεταριάτο, ὅπως ὁ λαὸς καὶ οἱ μάζες, δὲ θὰ σᾶς ἀκολουθήσουν. Οὐσιαστικὰ, νὰ σᾶς ἀκολουθήσουν σημαίνει νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς μεγαλοϊδιοχρῆτες καὶ τοὺς ἀστούς, καὶ αὐτὸ θὰ σημαίνει κίνδυνον καταστροφῆς γιὰ ὅλους καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας». Ποιὸν πρέπει λοιπὸν ν' ἀκολουθήσουμε; Δὲν πρέπει νὰ ἀλλάξουμε τὸν κόσμον παρὰ σύμφωνα μὲ τὰ πρότυπα τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς πρωτοπορίας του. Ἐλπίζουμε ὅτι οἱ συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες μας ξέρουσι τὴν σοβαρότητα τοῦ ἰδεολογικοῦ αὐτοῦ πόλεμου, προσπαθοῦν νὰ πάρουν μέρος, δυναμώνουν τὴν σκέψιν καὶ σ' ἔργα μπρὸς στὸν ἐχθρὸν, στοὺς φίλους καὶ στὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν τους, γιὰ νὰ φτάσουν σὲ μιὰ ἀληθινὴ κοινωνία δυνάμεων μὲς στὸ τάγμα μας.

Ἐπειδὴ δὲ σκέφτονται ἀρκετὰ καθαρὰ ἄλλοι πολλοὶ δὲν κάνουν καλὰ τὴν διάκρισιν μεταξὺ τῆς περιφέρειας βίωσιν μας καὶ τῶν ἄλλων περιοχῶν καὶ ἔτσι κάνουν διάφορα σχετικὰ λάθη. Πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ πὸν ἔρχονται ἀπ' τῆς

σοφίτες τῆς Σαγκάης καὶ ἀνάμεσα σὲ κείνες καὶ στὴν περιφέρεια βίωσιν ὑπάρχει μιὰ διαφορὰ ὅχι μόνον γεωγραφικὴ μὰ καὶ ἱστορικῆς ἐποχῆς: Στὴ μιὰ ἔχουμε μιὰ μισο-φεουδαρχικὴ καὶ μισο-ἀποικιακὴ κοινωνία κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ τῶν μεγαλοϊδιοχρητῶν ἐνῶ στὴν ἄλλη ἔχουμε τὴν ἐπαναστατικὴν κοινωνία τῆς νέας δημοκρατίας πὸν ὁδηγεῖ τὸ προλεταριάτο. Φτάνοντας στὴν περιφέρεια βίωσιν βλέπουμε τὸ καθεστὼς αὐτὸ, πὸν στῆς χιλιετηρίδες τῆς κινέζικης κοινωνίας δὲν ἔχει προηγουμένον, ἓνα καθεστὼς πὸν διευθύνουν οἱ ἐργάτες, ἀγρότες καὶ στρατιῶτες, ὁ λαὸς καὶ οἱ μάζες καὶ πράγματα τέλεια διάφορα καὶ πρόσωπα ἄλλα καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς προπαγάνδας. Ἡ ἐποχὴ τοῦ παρελθόντος πέθανε γιὰ πάντα καὶ γι' αὐτὸ, δίχως δισταγμὸν, πρέπει νὰ πάμε μὲ τῆς καινούργιες μάζες. Ἄν αὐτοὶ πὸν βρίσκονται ἀνάμεσα στῆς καινούργιες αὐτῆς μάζες σκέφτονται ἀκόμα «δὲν μποροῦμε νὰ συνηθίσουμε, δὲν μποροῦμε νὰ τῆς καταλάβουμε, δὲν ὑπάρχει χώρος γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ τὸ ταλέντον μας», τότε θὰ βροῦν ἐμπόδια ὅχι μόνον στὴν ὑπαιθρον ἀλλὰ καὶ στὸ ἴδιον τὸ Γιενάν. Ὑπάρχουν ἄλλοι πὸν σκέφτονται: «Πρέπει νὰ μείνω πίσω ἀπὸ τὸ μέτωπον καὶ νὰ γράφω γιὰ τοὺς διανοοῦμένους. Ἐτσι συνήθισα καὶ ἄλλωστε μιὰ παρόμοια δουλειὰ ἔχει ἐθνικὴ σημασία». Ἡ ἀντίληψιν αὐτὴ εἶναι ὀλοτέλα λαθεμένη: Καθὼς ἡ ὄψιν τῆς ἐνδοχώρας ἔχει ἀλλάξει, ἡ ζήτησιν τῶν ἀναγνωστῶν ἔχει καὶ αὐτὴ τέλεια ἀλλάξει. Δὲ θέλουν νὰ ἀκούσουν τῆς ἴδιας καλιῆς ἱστορίας μὰ περιμένουν οἱ συγγραφεῖς νὰ τοὺς μιλήσουν γιὰ νέα πρόσωπα καὶ γιὰ τὸν καινούργιον κόσμον. Ἐτσι εἶναι: Ὅσον περισσότερο ἓνα ἔργον γίνεται γιὰ τῆς μάζες τῆς περιφέρειας βίωσιν, τόσο περισσότερο ἔχει χαρακτήρα ἐθνικόν, τόσο καλύτερα γίνεται δεχτὸν ἀπὸ τὸ κοινὸν ὄλοκληρον τοῦ ἔθνους. «Ἡ καταστροφὴ» τοῦ Φαντέεφ* δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἱστορία μιᾶς μικρῆς ομάδας ἐλεύθερων σκοπευτῶν. Ὁ συγγραφεὺς ποτέ του δὲν εἶχε γιὰ

* Γνωστὸς σοβιετικὸς μυθιστοριογράφος.

σκοπὸ νὰ προσαρμοστῆι στὶς προτιμήσεις τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ πωλιοῦ κόσμου κι ὅμως τὸ ἔργο αὐτὸ εἶχε παγκόσμια ἀλήθεια. Ἡ Κίνα πρὸς τὰ μὲν προχωρεῖ δὲν ὑποχωρεῖ. Ἐκεῖνο ποὺ ὁδηγεῖ τὴν προέλαση τῆς Κίνας εἶναι ἡ ἐπαναστατικὴ περιφέρεια βάσης κι ὄχι οἱ καθυστερημένες περιοχές. Αὐτοὶ ποὺ ἀντιμετωπίζουν τὸ πρόβλημα τῆς καλυτέρευσης καὶ τῆς ξεκαθάρισης πρέπει πρῶτα νὰ γνωρίσουν τὸ βασικὸ αὐτὸ πρόβλημα.

Μιά καὶ πρέπει νὰ ολοκληρωθοῦμε μὲς στὶς καινούργιες μάζες πρέπει νὰ λύσουμε ξεκάθαρα τὸ ρῶτημα τοῦ ἀτομοῦ καὶ τῆς μάζας. Ἐνα δίστιχο τοῦ Λοῦ-Σιν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ μας:

Νὰ ἔχεις τὰ φρύδια σουρωτά, αὐστηρά καὶ κρύα πρὸς στὶς
χιλιάδες τῶν ἐχτρῶν.

Μὰ νὰ σκύβεις τὸ κεφάλι, νὰ εἶσαι πρόθυμα τὸ βῶδι τοῦ
παιδιοῦ.

Στὶς «χιλιάδες», ποὺ εἶναι οἱ ἐχτροί, ὅσο κακοὶ καὶ σκληροὶ κι ἂν εἶναι, δὲ θὰ ὑποκύψουμε. Τὸ «παιδί» εἶναι τὸ προλεταριάτο, ὁ λαός, οἱ μάζες. Κάθε λογοτεχνικὸς καὶ καλλιτεχνικὸς ἐργάτης πρέπει νὰ ἀκολουθήσει τὸ παράδειγμα τοῦ Λοῦ-Σιν καὶ νὰ εἶναι τὸ «βῶδι» τοῦ προλεταρίου, τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μαζῶν—νὰ τοὺς χαρίσει τὸν ἴδιον ἑαυτό του καὶ νὰ τοὺς ὑπηρετήσῃ ὅσο ζεῖ. Οἱ διανοούμενοι μὲ τὶς μάζες πρέπει νὰ πᾶνε καὶ τὶς μάζες νὰ ὑπηρετήσουν. Φυσικά, γιὰ νὰ φτάσουμε ὡς ἐκεῖ ὁ δρόμος εἶναι δύσκολος. Μὰ πρέπει νὰ ὑπάρξει τὸ θάρρος κ' ἡ ἀποφασιστικότητα γιὰ νὰ γίνῃ.

Ἄρα ὅσα ἐκθέσαμε σήμερα δὲν εἶναι παρὰ ἓνα πρόβλημα τοῦ βασικοῦ προσανατολισμοῦ. Ὑπάρχουν κι ἄλλα πολλὰ συγκεκριμένα προβλήματα ποὺ ἀπ' ἐδῶ καὶ πρὸς θὰ χρειαστοῦν συνεχεῖς μελέτες γιὰ νὰ λυθοῦν. Θαρρῶ πὼς ὅλοι θὰ ἔχουν τὸ θάρρος νὰ προχωρήσουν στὸ δρόμο αὐτό. Θαρρῶ πὼς μὲ τὸ ξεκαθάρισμα, χάρη στὶς ἔρευνες

καὶ τῆ δουλειᾶ ποὺ ἀπὸ καιρὸ ἔχουν ἀρχίσει, θὰ μπορέσουν σίγουρα νὰ διορθωθοῦν, νὰ μεταμορφωθοῦν οἱ ἴδιοι ὅπως καὶ τὰ ἴδια τους τὰ ἔργα. Δίχως ἀμφιβολία θὰ μπορέσουν νὰ δημιουργήσουν ἔργα ἐξαιρετικὰ ποὺ θὰ γίνουν μ' ἐνθουσιασμό δεξιὰ ἀπὸ τοὺς ἐργάτες, ἀγρότες καὶ στρατιῶτες, ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ τὶς μάζες καὶ θὰ κατορθώσουν νὰ φέρον ἀκόμα πιὸ πρὸς τὸ λογοτεχνικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ κίνημα γιὰ νὰ μποῦμε σὲ μιὰ καινούργια δοξασμένη ἐποχὴ.